

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDEELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

9^E JAARGANG

WOENSDAG 5 MAART 1924

No. 427

INHOUD

	Blz.
INDUSTRIALISATIE VAN N.-O. INDIË door <i>Ir. J. C. van Reigersberg Versluys</i>	218
De loonen der Amsterdamse Gemeentewerklieden door <i>Mr. J. Bierens de Haan Jr.</i>	219
's Lands Mijnbedrijven door <i>F. J. Houwert</i>	221
Belasting van Industrieel Eigendom door <i>Prof. Mr. W. H. Drucker</i>	223
De Bandoengsche Jaarbeurs door <i>W. P. J. Kroon</i>	224
Landverhuizing en de Nederlandsche Landverhuizingwet door <i>Jhr. J. C. G. Sandberg</i>	227
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
De Fransche Wisselkoers en de Regeeringsmaatregelen door <i>Prof. Bertrand Nogaro</i>	227
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	229—236
Geldkoersen. Effectenbeurzen.	
Wisselkoersen. Goederenhandel.	
Bankstaten. Verkeerswezen.	

INSTITUUT**VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN**Algemeen Secretaris: *Mr. G. W. J. Bruins.*Redacteur-Secretaris van het weekblad: *D. J. Wansink.*Secretariaat: *Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.*Aangeteekende stukken: *Bijkantoor Ruige Plaatweg 37.*Telefoon Nr. 3000. Postchèque- en girorekening
Rotterdam No. 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 25,— per jaar. Losse nummers 50 cents.

Leden en donateurs van het Instituut ontvangen het weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande ontvangen de abonné's, leden en donateurs kosteloos, voor zoover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Advertenties f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: *Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-Maatschappij, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage.*

4 MAART 1924.

In den toestand van de geldmarkt kwam ook deze week geen verandering. De rente voor particulier disconto bleef weder zeer dicht in de nabijheid van het officieele banktarief; de prolongatierente noteerde bijna zonder uitzondering 5 pCt.

* *

Na den teruggang der voorafgaande weken geven de uitzettingen van De Nederlandsche Bank ditmaal weder een vrij aanmerkelijke vermeerdering te zien. De post binnenlandsche wissels steeg van f 229,4 miljoen tot f 254,5 miljoen. Deze vermeerdering, die uitsluitend de Hoofdbank betreft, laat zich geheel verklaren uit de toeneming der door den Staat aan de centrale credietinstelling gestelde eischen; het totaal

der rechtstreeks bij de Bank geplaatste schatkistpromessen steeg in de afgelopen week van f 49 miljoen tot f 87 miljoen. De beleeningen blijken met f 5,1 miljoen te zijn toegenomen. Deze vermeerdering geldt zoowel de Hoofdbank, als de Bijbank en de Agentschappen, doch betreft uitsluitend de effectenbeleeningen.

Het renteloos voorschot aan het Rijk daalde met f 800.000, de zilvervoorraad vertoont een vermindering van f 700.000. De stijging van f 2,7 miljoen, die de diverse rekeningen op de actiefzijde der balans te zien geven, correspondeert bijna geheel met de gelijktijdige daling van den post papier op het buitenland.

De biljettencirculatie liep van f 984,1 miljoen tot f 1015,4 miljoen op. De rekening-courant saldi daalden met f 2,9 miljoen. Het beschikbaar metaalsaldo stelde zich f 6,4 miljoen lager dan verleden week.

* *

De stemming voor de francskoersen was deze week zeer onzeker. De flinke verbetering in het laatst der vorige week maakte aanvankelijk nog verder voortgang; Maandag werd voor 11,77½ verhandeld en ook Dinsdag bleef de stemming tamelijk vast. Daarna zakte de koers plotseling weder in en werd er voor 10,87½ afgedaan. De toestand bleef echter zeer onbetrouwbaar. Verschillende maatregelen van de Fransche regeering oefenden achtereenvolgens invloed uit, zoodat herhaaldelijk kleinere of grootere stijgingen intraden, maar meestal was de uitwerking slechts van korten duur en maakte de daling verderen voortgang.

LONDEN, 1 MAART 1924.

Door het vervallen van een aanzienlijk bedrag aan Treasury Bills, kreeg de geldmarkt deze week meer middelen tot haar beschikking. Niettegenstaande op het einde van de maand eenige banken hunne uitstaande leeningen lieten afloopen, bleef de markt ook bij de maandwisseling ruim. Daggeld kostte tusschen 2½ en 3 pCt. en zevendaagsche geldleeningen werden tegen 2½ pCt. vernieuwd.

De discontomarkt was flauw en de omzet bleef gering. Van de zijde der banken was kleine vraag naar Maart Treasury Bills tegen 3½—¼ pCt.

2-mnds. prima bankaccept	.....	3½— ⁷ / ₁₆ pCt.
3- " " "	.....	3½— ⁷ / ₁₆ pCt.
4- " " "	.....	3 ⁷ / ₁₆ —½ pCt.
6- " " "	.....	3½— ¹¹ / ₁₆ pCt.

INDUSTRIALISATIE VAN N.-O. INDIË.

Ir. J. C. van Reigersberg Versluys te 's-Gravenhage schrijft ons:

De Oud-Directeur van Landbouw-Nijverheid, de heer Sibinga Mulder, gaf in No. 422 en No. 423 van dit weekblad eenige beschouwingen over bovenvermeld onderwerp, die lezers, welke van deze zaak niet reeds op de hoogte zijn, daarvan geen juist inzicht kunnen bijbrengen. Een weekblad is niet de plaats voor het geven van een volledig overzicht van dit uitgebreide vraagstuk. Bovendien zijn de tijdsomstandigheden oorzaak dat het niet actueel is, *het slaapt*. Maar toch leek het tekenaar dezes noodig recht te zetten en aan te vullen hetgeen de schrijver daarover in zijn artikel of onjuist of onvolledig heeft voorgesteld.

In het kort samengevat komt het artikel neer op twee stellingen. Eerstens dat het een dwaasheid was fabrieksnijverheid in Indië door bijzondere maatregelen te willen in het leven roepen. Tweedens dat het verkeerd was daarvoor eene Commissie te benoemen en dan nog eene, niet samengesteld uit industrieelen, noch ondergeschikt aan den Directeur van Landbouw en Nijverheid.

De Schrijver meent het eerste beknopt te kunnen bewijzen waar hij schrijft:

„Overal vindt de industrie natuurlijke oorzaken, hetzij het voorkomen van grondstoffen in overigens voor de bewerking geëigende streken, hetzij economisch bruikbare arbeidskrachten en dan nog gecombineerd met goede ligging ten opzichte van wereldmarkten en consumtiegebieden. Overal op de wereld zien we industrieën meestal eerst in het klein ontstaan en pas dan ontwikkelen zij zich tot groot-industrieën of groote industrieën, wanneer ze de omstandigheden weten te *beheerschen*.”

Zooal niet volledig, zou men kunnen erkennen dat de geschiedenis van veel industrieën in Europa daarmee, voor zooveel dat in weinig woorden kan, is samengevat. Maar dit bewijst allermint, dat totstandkoming van industrie in industrie-arme landen of zelfs nieuwe industrieën in oude industrielanden nog mogelijk is, met eenzelfde ontwikkelingsgang. De reden daarvan is zeer eenvoudig: de consument kan niet zoolang wachten, tot het productieproces nog eene denzelfde ontwikkelingsgang heeft doorgemaakt als dat geschiedde door de industrieën, waarvan de wereldhandel hem reeds de fabrikaten verschaft. Hij eischt in de eerste plaats de technisch hoogst staande waren en dat tegen prijzen, waartegen alleen geheel up to date fabrieken hunne productie kunnen afgeven. En het op gang brengen van zulke moderne fabrieken kost in vele gevallen zooveel extra geld, dat een industriele pionier er niet aan denken kan, een nieuwe industrie te stichten, tenzij het land zijner vestiging hem voorrechten biedt, die tegen die extra kosten opwegen. Amerika, Japan, Australië, Zuid-Afrika hebben die voorrechten verschaft met een beschermend tarief. Duitsland stichtte een suikerindustrie met behulp van fabricage-premies. De vele en zeer uiteenloopende wijzen, waarop na den oorlog in tal van landen de industrieën kunstmatig worden gesteund, wil ik buiten beschouwing laten, omdat daaronder veel voorkomt, dat moet dienen om reeds bestaande industrieën werk te verschaffen.

Er is wel geen enkele reden om te veronderstellen, dat men in Nederlandsch-Indië er nu wel zou kunnen komen zonder steun. Bijzondere natuurlijke voordeelen biedt dit land niet. Zelfs de zogenaamde goedkope arbeidskrachten blijken in werkelijkheid: *niet goedkoop*. Dat weet men nu vrijwel algemeen. Men staat dus in Indië voor het alternatief: of steun aan nieuwe groot-industrieën of van deze afzien. In de keus is men echter niet vrij. Ware dit wel zoo, dan zou men daar het best doen uitsluitend een landbouwland te blijven en zich de nijverheidsfabrikaten door het daarvoor gretig concurrerende buitenland tegen minimum-prijzen laten leveren. Maar de bevolkingsdichtheid, die sterk toeneemt, is oorzaak, dat op Java reeds veel te weinig bebouwbare oppervlakte is voor eens

hoofdzakelijk landbouwende bevolking. En afvloeiing naar de ruimte biedende wildernissen van Sumatra en Borneo bleek niet mogelijk in een omvang eenigszins evenredig aan den toewas der bevolking. Er was reeds voor den oorlog een groote behoefte aan werkgelegenheid; de rubberboom, de voedselschaarschte in den oorlog en de na-oorlogsroes hebben achtereenvolgens tijdelijk zooveel extra werkkrachten gevraagd, dat het bevolkingsoverschot, dat in den landbouw geen bestaansmiddel vond, niet werd opgemerkt. Nu in de laatste twee jaren die tijdelijke vraag naar werkkrachten is verdwenen, komt het tekort aan werkgelegenheid weer aan het licht. Het is dan ook geheel onjuist om, zoals nu dikwijls gedaan wordt, te beweren dat op Java de periode van mindere welvaart voorbij is. Die zou er nu ook geweest zijn, wanneer de gehele na-oorlogsmalaise niet had bestaan. Alleen is juist, dat de suiker en verschillende andere cultuurs weer goed gaan, evenals de export, tinwinning en nog andere bedrijven. Ware dat niet zoo, dan zou het ongetwijfeld nog veel *erger* zijn dan thans. Er is een groot en toenemend tekort aan werkgelegenheid in dit, naast wenschelijkheden in verband met de betalingsbalans, is de dringende primaire reden, waarom industrialisatie wordt verlangd. Zooals hiervoren reeds gezegd, kunnen verschillende industrieën, die alleen op groote schaal bestaanbaar zijn, niet tot stand komen zonder steun. En dus is men gaan zoeken naar een passende vorm voor dien steun. Een beschermend tarief is om internationale redenen vrijwel onmogelijk, maar is ook wegens de omstandigheden weinig toepasselijk. Het zou een bruikbare bescherming hebben kunnen geven bijv. voor cement- en papier-industrieën en nog eenige andere. Daarentegen zou het voor textiel totaal onbruikbaar zijn en wel omdat vele jaren noodig zullen zijn om de textielproductie op te voeren tot een enigszins beteekenende percentage van den import, zoodat voldoende beschermende invoerrechten een ondragelijken last zouden leggen op de bevolking, waarbij wel de schatkist gebaat zou zijn, maar de industrie toch niet snel genoeg zou opkomen. Men heeft dan nog slechts de keus tusschen gemengde bedrijven, fabriekagepremies, afname contracten en dergelijke. In tegenstelling met den heer Sibinga Mulder ben ik dus van meening, dat de industrialisatie noodzakelijk is, ook al mag men het desnoods een noodzakelijk kwaad noemen en dat steunregelingen als door de Commissie voor de Fabrieksnijverheid zijn aanbevolen, onvermijdelijk zullen blijken.

Dit wil niet zeggen, dat men op de eerstvolgende begrotingen daarvoor posten behoort te brengen. De zoo ernstige toestand van 's Lands schatkist zal evenals zooveel andere nuttige zaken dit doen uitstellen. Laat Indië in dien tijd maar profiteeren van de dumping, waarop zoovele industrielanden in dezen tijd zich toeleggen.

Na dezen meer theoretischen opzet nog iets over de toepassing. Men heeft daarbij onderscheid te maken tusschen verkeerde toepassing van een juist beginsel en slechte uitkomsten van proefnemingen. Een *verkeerde* toepassing was het Rhein-Elbe contract, omdat er volstrekt geen behoefte aan was ook geen bestaanszekerheid was noch is voor een wagonfabriek op Java. De metaalindustrie was bovendien reeds tijdens den oorlog uitgebreid boven de koloniale behoeften, er bestond dus geen reden tot steun voor de stichting van nieuwe metaalfabrieken. Een *achteraf* gebleken *ontijdige* toepassing betreft de papierfabriek te Padelarang. Die fabriek zal van zeer groot nut blijken te zijn. Ook al was de steun zoo groot geweest, dat het Gouvernement hem voor halven prijs aan de alleszins deskundige ondernemers had verschaft¹⁾, zou dat op den duur terecht komen, doordat grondstoffen, die in Indië zijn: ampas, rijststroo en andere, niet langer voor dit doel verloren zullen gaan. Maar erkend moet worden, dat die belangen niet zoo groot zijn, dat gezegd kan worden, dat de last, die ze nu leggen op de

¹⁾ [Verg. p. 157 in het No. van 13 Febr. l.l. — Red.]

tijdens de stichting leeggelopen schatkist, er tegen opweegt. Dit kon men vooraf echter niet voorzien. Veel geld is uitgegeven, verknoeid als men het zoo noemen wil, met pogingen om het steen- en pannenbakkersbedrijf te verbeteren. De oorzaak daarvan is, dat men twee moeilijkheden tegelijk wilde overwinnen. Ten eerste de fabricage op een goed peil brengen, waartoe de grondstoffen alleszins geschikt zijn en in de tweede plaats inlanders, die dit vak van oudsher slecht beoefend hadden, tot moderne bedrijfsmethodes en organisatie op te voeren. Wanneer eens wat meer nagedacht was over de nog povere resultaten, die de kundige en ijverige staf van landbouwleeraren tot nu toe verkreeg met den inlandschen landbouw, zou men wellicht de steen- en pannenfabrikage anders aangepakt hebben. Maar dat pogingen mislukt zijn mag op zichzelf geen reden zijn tot verwijt. Integendeel, het doel wettigt, dat men, zoodra er geld is, weer opnieuw begint, mits men met de opgedane ondervinding rekening houdt.

„Het resultaat was nul”, dat de heer Sibinga Mulder de Commissie voor de Nijverheid toevoegt, is op zichzelf onjuist, maar al ware het zoo, dan zou dat niet bewijzen dat de industrialisatie-studies en -pogingen principieel fout zijn. Hoeveel tientallen miljoenen moesten bij de cultures niet afgeschreven worden voor behoorlijk behandelde maar toch mislukte zaken. Het grootrijstbedrijf Seladarian, door den Schrijver zelf opgezet en met zooveel kracht doorgezet, mislukte geheel, en toch is het noodig, dat zoodra de begrotingen maar even in evenwicht zijn, dat bedrijf elders weer onmiddellijk wordt aangevat, omdat de voedselbalans, die even belangrijk is als het scheppen van werkgelegenheid voor niet-landbouwers, er zoozeer van afhangt.

Als tweede resumé van het artikel van den heer Sibinga Mulder noemde ik, dat hij het verkeerd vond eene Commissie voor de Fabrieksnijverheid te benoemen en dan nog wel eene niet samengesteld uit industrieelen, noch ondergeschikt aan den Directeur van Landbouw en Nijverheid. Ware er geen Commissie benoemd, dan zou, zoo bedoelt de Schrijver het, men ik, hetzelfde of beter werk gedaan zijn door de Afdeling Nijverheid. Daarmede wordt die Afdeling geheel overschat en de Commissie onderschat. Het meeste werk voor de Commissie is gedaan door het daartoe aangewezen Gedelegeerd Lid en onder diens leiding door anderen. Er waren op de Afdeling Nijverheid maar enkele personen, die in aanmerking zouden kunnen komen voor Gedelegeerd Lid en die konden niet beschikbaar worden gesteld of wel bij hun andere vele werk het fabrieksnijverheidsvraagstuk er bij doen. Feitelijk zouden bij het Departement van Gouvernementsbedrijven meer geschikte werkrachten te vinden geweest zijn dan bij Nijverheid. Waarschijnlijk was het wel mogelijk geweest eene Commissie samen te stellen uit ambtenaren van de twee genoemde departementen samen. Wanneer dan eens niet de gebruikelijke ruzie ontstaan was tusschen die departementen over bevoegdheden, gevoelheden en Streberei, dan had men gelijkwaardige adviezen kunnen verkrijgen als door de gedelegeerde leden der Commissie uitgebracht.

Gouverneur-Generaal Idenburg had echter een verdergaande opvatting en wenschte ook leiders van het particuliere zakenleven er in te betrekken, een standpunt waarvoor ook zeer veel te zeggen is, doch waarover we niet zullen napleiten. Voorzitter der Commissie bij de eerste benoeming was de Vice-President van den Raad van Indië; ook de Directeur van Gouvernementsbedrijven en de Algemeene Secretaris waren lid; overigens waren de andere leden meerendeels zakenmensen. Eigenlijke industrieelen waren er niet in. In Nederland zouden deze in zulk een Commissie niet ontbreken, maar in Indië zijn zij al heel moeilijk te vinden. Dit laatst is niet te verwonderen, wanneer men overweegt, dat onder de talrijke industrieelen hier te lande er toch nog maar een gering aantal ge-

schikt en bereid is en den tijd kan vinden om aan vraagstukken van algemeenen aard mede te werken. Men is in Indië gewend zich door dergelijke moeilijkheden, die zoo dikwijls ook op ander gebied voorkomen, heen te slaan. De officieele Chef van het Departement van Landbouw en Nijverheid is gewoonlijk zelf, zooals zeer begrijpelijk is, een landbouwdeskundige. Bij de samenstelling der Commissie stond voorop de wensch om te zorgen, dat een goede samenwerking plaats had in de Commissie zelf, met de erbij betrokken ambtenaren en niet minder met industrieelen uit Nederland, die men wilde interesseeren. Uit hetgeen de heer Sibinga Mulder schrijft kan men gemakkelijk ontwaren, dat aan die goede samenwerking in de Commissie zelf veel ontbroken heeft en wel de medewerking van twee achtereenvolgende Directeuren van Nijverheid. De eerste Directeur, Dr. Lovink, voelde niets voor de taak der Commissie, omdat hij van oordeel was, dat alleen de Inlandsche Nijverheid gesteund moest worden. Zijn opvolger, de heer Sibinga Mulder zelf, had er de bezwaren tegen, die hij in zijn artikel omschreef. Met beide Directeuren was de samenwerking daarom eerder negatief dan nihil. Een gevolg daarvan was, dat niet die hulp van het Departement verkregen werd, als onder normale omstandigheden het geval zou geweest zijn en de noodzakelijkheid ontstond, voor het secretariaat een Gedelegeerd lid te benoemen. De samenwerking van dit lid met de ambtenaren van het Departement is steeds goed geweest, dit moest echter wegens de geschetste omstandigheden buiten den Departementschef omgaan. Van eene concurrentie met de Afdeling Nijverheid was gedurende den tijd, dat teekenaar dezès gedelegeerd lid was, geen sprake. De zaak bepaalde zich tegenoveral eens nog geheel tot de studies van het vraagstuk en de oorlog belette feitelijk iedere practische toepassing. Uit de later mij gezonden notulen van de Commissie en der technische sub-commissies blijken wel nu en dan wrijvingen omtrent bevoegdheden, die tusschen het overigens verdienstelijke werk niet aangenaam aandoen. Zeker is het heel jammer, dat dit niet werd vermeden, maar toch wordt het begrijpelijker, wanneer men weet, hoeveel persoonlijke kwesties daarbij in het spel waren. Samenwerking tusschen de zoo scherp elkaar bestrijdende Standard Oil en Koninklijke is voor bepaalde zaken beter bereikbaar gebleken, dan dikwijls tusschen Indische Departementen en Diensten van eenzelfde departement. En wanneer men leest dat een Departementschef, die niet uit het ambtelijke, maar uit de particuliere bedrijven is voortgekomen, de positie van een Directeur „onmogelijk” acht in een commissie, samengesteld uit personen als de hier bedoelde, dan zou men geneigd zijn te meenen, dat een Gouverneur-Generaal zich voortaan maar moet spenen van ieder ander advies dan langs den hiërarchieken weg opgemaakt en aangeboden.

J. C. VAN REIGERSBERG VERSLUYS.

DE LOONEN DER AMSTERDAMSCHER GEMEENTEWERKLIEDEN.

Het onlangs verschenen jaarverslag van het gemeentelijk arbeidsbureau te Amsterdam over 1922 geeft aanleiding om, evenals een vorig jaar¹⁾, eenige opmerkingen te maken over de loonen der gemeentewerklieden in de hoofdstad. Dat de nu gepubliceerde cijfers betrekking hebben op een tijdvak, dat al weer meer dan een jaar achter ons ligt, is geen bezwaar: zooals dat in overheidsdienst wel meer het geval pleegt te zijn, is er sindsdien niet veel veranderd. Immers het kenmerk van de loonen van overheidspersoneel is: stabiliteit, en dit is de oorzaak dat de regeling dezer loonen in een tijdperk van zich wijzigende economische verhoudingen steeds weer stof geeft zoowel tot veel critiek, als tot veel lof, al naar men een aanpassen der loonen aan deze verhoudingen en de overeenkomstig veranderde toestanden op de arbeidsmarkt, dan wel stabiliteit voor het meest noodige houdt.

¹⁾ Pag. 981 in het nr. van 15 Nov. 1922.

Het belang van dit verslag is, evenals vorige jaren, gelegen in een aantal uitgebreide statistieken, waarvan hier alleen die betreffende de loonen der werklieden besproken zullen worden. Van de overigen zij alleen vermeld, dat het aantal ambtenaren op 31 Dec. 1922 bedroeg 10.616 (360 minder dan het vorig jaar), het totaal aan hen uitgekeerde bedrag aan salaris ruim f 26,5 miljoen, plus f 165.000 aan vacantiestoeslagen (hetgeen een vermeerdering der uitgaven voor salarissen beteekent van f 860.000, zoodat de bezuiniging op de uitgaven voor de ambtenaren, waar het verslag van spreekt, nog slechts zeer betrekkelijk is).

Het totaal aantal werklieden bedroeg op 31 Dec. 11.699 (83 minder dan een jaar geleden), waarvan 8.935 volwassen mannen; de 1069 volwassen vrouwen zijn in hoofdzaak de schoonmaaksters; jeugdige werklieden waren er 653. Het totaal bedrag aan deze werklieden uitgekeerd bedroeg ruim f 23 miljoen (d.i. ruim f 200.000 meer dan een jaar geleden, in hoofdzaak veroorzaakt door een verlenging der vacantie van 9 op 12 dagen), plus een bedrag van ongeveer f 340.000 aan vacantiestoeslagen.

De bezetting der vijf klassen, waarin de volwassen mann. werklieden verdeeld zijn, in percenten van het totaal aantal werklieden, is, met de voor die klassen geldende standaardloonen, de volgende (de werkweek bedroeg 45 uren):

loonklasse I	5,5 %	f 34,20	per week of f 0,76	per uur.
" II	9,5 %	" 35,55	" " "	" 0,79 " "
" III	17 %	" 36,90	" " "	" 0,82 " "
" IV	36 %	" 38,70	" " "	" 0,86 " "
" V	16 %	" 40,50	" " "	" 0,90 " "

De eerste klasse wordt met klasse 0 (de schoonmaaksters) tot de „ongeschoolden” gerekend, klasse II en III tot de „geoeffenden”, de twee hoogste klassen tot de „geschoolden”, zoodat van de volwassen mann. werklieden (de overigen zijn van minder belang, en voor vergelijking ongewenscht, zoodat zij verder buiten beschouwing zullen gelaten worden), slechts 5,5 pCt. tot de ongeschoolden behoort, tegen 52 pCt. tot de geschoolden.

De werkelijk verdiende inkomens (weekinkomen: al wat werkelijk aanzienlijk is, uurinkomen: zuiver arbeidsloon) wijken aanvankelijk af van deze standaardloonen, ten gevolge van de volgende factoren: overwerk buiten werkrooster; nacht- of Zondagswerk en werk op feestdagen binnen rooster; stuk- taak- of tariefwerk, en dienstdoen als voorman of tijdelijk in een hooger bezoldigde functie. De werkelijk verdiende inkomens waren dientengevolge gemiddeld per klasse:

loonklasse I	f 37,—	per week of f 0,85	per uur.
" II	" 38,—	" " " 0,91	" "
" III	" 40,—	" " " 0,92	" "
" IV	" 41,50	" " " 0,94	" "
" V	" 42,50	" " " 0,97	" "

Het gemiddelde weekinkomen voor alle klassen samen bedroeg f 40,65; het vaste weekloon f 37,95 (vorig jaar f 40,46 en f 37,99).

De officieel vastgestelde loonen zijn dus vrijwel fictief, doordat ieder werkman gemiddeld per week f 2,70 meer verdiende en ook de verschillen tusschen de klassen gewaardigd werden. Het meerverdiende boven het standaardloon bedroeg gemiddeld in:

loonklasse I	f 2,80	per week of f 0,09	per uur.
" II	" 2,45	" " " 0,12	" "
" III	" 3,10	" " " 0,10	" "
" IV	" 2,70	" " " 0,08	" "
" V	" 2,—	" " " 0,07	" "

Zooals men ziet is er verschil tusschen week- en uurinkomen: het laatste is hooger dan 1/45 van het eerste, en niet voor alle klassen gelijkelijk hooger, doordat somtijds de werkrooster minder dan 45 uren aanwees, elders wegens stilstand op feestdagen het volle aantal roosteruren niet steeds gewerkt werd, wat ook plaats kon hebben door ziekte of verzuim, terwijl toch het volle aantal roosteruren werd uitbetaald. Dit uurinkomen bedroeg gemiddeld voor alle klassen f 0,93

(10 pCt. meer dan 1/45 van het vaste gemiddelde standaardloon), voor de ongeschoolden f 0,85 (met de schoonmaaksters er bij gerekend f 0,71), voor de geoeffenden f 0,91, voor de geschoolden f 0,94½ (vorig jaar resp. f 0,85, f 0,91 f 0,94).

De hoogste (individueele) weekinkomens kwamen voor bij straatmakers en vrachtaarders uit de IIIe en IVe loonklasse; 5 werklieden hadden een gemiddeld weekinkomen van f 60,— en hooger, 215 van f 50,— en hooger, 5087 van f 40,— en hooger. Het hoogste gemiddelde uurinkomen (per categorie berekend) bedroeg f 1,24 (51 pCt. boven het vaste uurloon) en wel van een groep van 71 vrachtaarders; een groep van 143 straatmakers verdiende gemiddeld f 1,23 per uur (43 pCt. boven het vaste uurloon); 196 wagenpoetsers bij de tram verdienden gemiddeld f 1,08 (36½ pCt. boven het vaste uurloon). De reservisten (de werklozen, ondergebracht bij de arbeidersreserve, en daar gebruikt voor verschillende werkzaamheden tot ze weer bij de diensten een vaste aanstelling krijgen) verdienden gemiddeld per week f 38; 10 reservisten hadden een gemiddeld weekinkomen van f 50,— en hooger, 358 van f 40,— en hooger, slechts 2 verdienden minder dan f 28,—.

Het weekinkomen omvat, behalve het eigenlijke arbeidsloon, ook het ev. ontvangen ziekengeld (bij ziekte doorbetaald loon), en het loon, doorbetaald bij verlof en vacantie. Het vorig jaarverslag bevatte een berekening van deze bedragen in percenten van het weekinkomen, die echter dit jaar achterwege is gebleven, om de niet geheel duidelijke reden, dat door „abnormale” omstandigheden (het aantal vacantiestoeslagen was ten gevolge van een overgangsmaatregel grooter) „uit de gegevens voor 1922 niet beoordeeld kan worden of de schatting (n.l. van de betreffende cijfers voor dit jaar) voor normale omstandigheden als juist erkend dient te worden”. Waar het echter minder gaat om de meer of mindere juistheid van een vroeger schatting of om de continuïteit van eenmaal gevonden cijfers, dan om een weergave van den toestand van het verslagsjaar, en deze cijfers van de samenstelling van loonen en werkuren een duidelijk beeld geven, lijkt het gewenscht, die berekening voor de lezers van dit tijdschrift wel te maken.

Uit de verschillende uitgekeerde totaal-bedragen blijkt dat het betaalde wegens verlof en vacantie en wegens ziekte of ongeval bedraagt resp. 4,8 pCt. en 2,9 pCt. van het in totaal uitgekeerde bedrag, zoodat het gemiddelde weekinkomen van f 40,65 als volgt moet zijn samengesteld:

verlof- en vacatiegeld	f 1,95
ziekengeld	" 1,18
verdiend arbeidsloon	" 37,52
	f 40,65

Bovendien legde de gemeente ten koste aan vacantiestoeslag (f 30,— per jaar) 0,58 pensioenpremie (eerste helft van het jaar 12 pCt., tweede helft 15,5 pCt.) 5,22

zoodat gemiddeld per week per werkman besteed werd f 46,45

Deze verschillende gratificaties bedroegen resp. 2,9 + 4,8 + 13,75 = 23,05 pCt. van het inkomen, of wel (wat geen noemenswaard verschil uitmaakt) van het vaste loon.

Waar het werkelijk verdiende gemiddelde arbeidsloon blijkt f 37,52 te zijn, en het gemiddelde uurinkomen f 0,93, moet het aantal uren dat per week werkelijken arbeid is verricht, dus 40,3 zijn. Tegenover de officieele beloning van (gemiddeld voor alle klassen) f 37,95 voor 45 uren arbeid, staat dus een werkelijke (directe en indirecte) beloning van (gemiddeld) f 46,45 voor (gemiddeld) 40,3 uur arbeid, of ongeveer f 1,15 per uur (f 1,09 het vorig jaar).

Voor 1923 golden dezelfde loonen als voor 1922; de toeslagen voor nacht- en Zondagsarbeid zijn echter van 25 pCt. en 50 pCt. gebracht op 15 pCt. en 30 pCt., voor oververdiende wegens stukwerk enz., is een maxi-

mun van 30 pCt. gesteld, terwijl, waar dit niet het geval was, de werkroosters op volle 45 uur gebracht zijn; van de loonen is 3½ pCt. afgehouden voor pensioenbijdrage (zoodat de gemeente weer 12 pCt. bijdraagt). De arbeidsweek is van af 1 Juli op 48 uur gebracht.

* * *

De hier besproken statistieken¹⁾ geven wel eenigszins den indruk dat het systematische in deze loonregeling in hoofdzaak op papier bestaat, doch dat de werkelijke inkomens meer bepaald worden door allerlei bij-regelingen, die zonder veel systeem hier en daar een schepje opleggen; het verslag constateert dan ook, dat „de gemiddelde werkelijke uurinkomens zich zeer grillig bewegen ten opzichte van de vaste loonen”. Hoezeer dit het geval is, is boven reeds aangetoond; nog duidelijker blijkt dit uit de in iedere klasse verdedende hoogste en laagste uurinkomens, die het volgende staatje te zien geeft (de uurinkomens zijn niet individueel maar gemiddeld per categorie).

Kl. I (vast uurl. f 0,76) min. uurink. f 0,77, max. uurink. f 0,90
„ II („ „ „ 0,79) „ „ „ 0,79, „ „ „ 1,08
„ III („ „ „ 0,82) „ „ „ 0,87, „ „ „ 1,24
„ IV („ „ „ 0,86) „ „ „ 0,90, „ „ „ 1,23
„ V („ „ „ 0,90) „ „ „ 0,93, „ „ „ 1,04

Doch niet slechts deze „grilligheid”, ook de hoogte der loonen is merkwaardig, wanneer men die vergelijkt met de loonen in de particuliere industrie (zie het artikel van Ir. B. Bölger op blz. 995 van den jaargang 1923). Al heeft de gemeentewerkman terecht eenige praerogatieven boven andere arbeiders (behalve een goed loon, vóór alles een vaste positie, die hem behoedt voor werkloosheid — in de arbeidersreserve verdiende hij gemiddeld f 38,—, verder vakantie met toeslag, gratis behandeling bij ziekte en ongeval, een pensioen- en ziekengeldregeling), een werkelijk loon dat voor allen gemiddeld f 40,65 bedraagt, lijkt in verhouding tot de minder bevoorrechte arbeiders in particulieren dienst niet gerechtvaardigd.²⁾ Ook wat betreft de hoogte van het loon blijkt niet of eenig systeem gevolgd wordt. Immers belooning naar behoefte is geen systeem, hier ontbreekt iedere norm; iemand die beweert dat f 40,— voor een werkman absoluut genoeg is moet een zeer onaangenaam mensch zijn, terwijl anderzijds uit de praktijk blijkt dat men van f 20,— ook nog leven kan. De behoefte kan alleen afgemeten worden door die te vergelijken met wat gemiddeld de werklieden in particulieren dienst noodig hebben, wat dus neerkomt op een vergelijking met de particuliere loonen. Een andere maatstaf is niet mogelijk, daar bij de gemeente geen kostprijsberekening op grond van in het vrije ruilverkeer gevormde waardeering van consumenten kan bestaan. De loonen zijn dus redelijk, in zoverre zij in verband staan met de gemiddelde loonen op de arbeidsmarkt, willekeurig in zoverre zij daar (behoudens een neiging naar den hoogen kant) van afwijken. Vrijheid komt der overheid toe in het regelen der loonen in verband met bekwaamheid, leeftijd, enz., d.w.z. wat betreft het sociale deel der loonsbepaling; het economische deel, de algemeene loonhoogte, is niet afhankelijk van particuliere wilsbepalingen, doch wordt in algemeene strekking door zelfstandige, economische factoren bepaald; vrijheid voor de overheid op te eischen om deze loonhoogte zelfstandig te bepalen, beteekent in plaats van de norm, die uit het maatschappelijk verkeer geboren wordt en daar geldt, een willekeurige te willen stellen, die slechts resultaat kan zijn van politieke schermutselingen, waar de vraag wat juist is wordt opgelost door de helft plus één. Wellicht is het niet

¹⁾ Een woord van lof mag niet achterwege blijven voor den statisticus van het Arbeidsbureau, die uit het ingewikkelde en onoverzichtelijke materiaal deze statistieken samenstelde.

²⁾ Ook niet tegenover werklieden en beambten in Rijksdienst die volgens het bezoldigingsbesluit van Jan. 1920 in Amsterdam als gemiddeld netto inkomen verdienen in de 1e, 2e en 3e groep resp. f 27,89, f 29,46 en f 31,15.

anders mogelijk dan dat, waar de laatste beslissing over de arbeidsvoorwaarden bij een politiek college gelegen is, redelijke economische factoren minder op den voorgrond treden dan politieke machtsverhoudingen. Een grondige uitweg hierop zou gelegten zijn in het — naar ik meen in Engeland algemeen geldende — stelsel, dat de loonen van het overheidsperoneel bepaald worden naar de loonen geldend in de overeenkomstige takken van de particuliere nijverheid. Voor een aantal takken van gemeentedienst zou dit mogelijk zijn (waarbij dan een „afronding naar boven” zou kunnen plaats hebben), voor de overige takken zou een redelijke norm voor loonbepaling geschapen zijn. Door een dergelijke regeling zou het ingewikkelde loonstelsel der gemeente aanzienlijk vereenvoudigd kunnen worden, en de loonen zouden op redelijker basis gesteld zijn, doordat ze uit de politieke sfeer, waar allerlei bij-motieven hun invloed doen gelden, zouden overgebracht zijn naar economisch terrein, waar ze thuis hooren; terwijl de sociale taak der gemeente ten opzichte van de arbeidsvoorwaarden hierdoor binnen de juiste grenzen zou gebracht worden. Mogelijk is een dergelijke regeling zeker, doch om hiertoe te komen zouden vele bezwaren overwonnen moeten worden, die echter niet onoverkomelijk behoeven te zijn, behalve waarschijnlijk één . . . de te elimineeren politieke invloeden zelf. En de politiek met de politiek uitdrijven . . . dat zou voorloopig zeker wel een zeer ouwaarschijnlijke politiek zijn.

Mr. J. BIERENS DE HAAN JR.

's LANDS MIJNBEDRIJVEN.

In Publicatie No. 15 van de Vereeniging voor Studie van Koloniaal Maatschappelijke Vraagstukken door P. Hövig, Hoofd van den Dienst van den Mijnbouw in Nederlandsch-Indië, komt aan het slot van zijn beschouwingen een vergelijking voor van de resultaten van het Staatsbedrijf, „de Bankatwinning”, met die van het particuliere bedrijf van de Billiton Maatschappij.

Op blz. 87 zegt de schrijver:

„Ook wordt op Banka niet minder hard gewerkt, wat blijkt wanneer men het bruto grondverzet omslaat over het totaal van de arbeiderssterkte, jaar voor jaar:

Jaar	Billiton		Banka	
	Sterkte	Grondverzet per hoofd	Sterkte	Grondverzet per hoofd
1917.....	15.828	486	19.628	823
1918.....	16.093	471	18.950	804
1919.....	16.075	499	17.590	732
1920.....	19.548	484	18.129	725
1921.....	20.865	496	21.240	821
1922.....	20.370	743	21.104	874

„Schrikt niet, de arbeider op Banka wordt niet afgebeeld. Inderdaad presteert de Banka-chinees meer arbeid, omdat hij over het algemeen forscher is en dat komt doordat op Banka de keuring veel strenger is en ook zijn kan in verband met een andere methode van aanwerving. Doch hoofdzakelijk zit de meerdere prestatie in de arbeidsmethodes die worden toegepast, de wijze waarop en de omstandigheden waaronder de man te werk wordt gesteld. De stijging van het hoofdelijke grondverzet in de paar laatste jaren is o.a. toe te schrijven aan de uitbreiding, die het machinale grondverzet gekregen heeft door meerdere toepassing van grondpompen.”

Het is niet de bedoeling van hetgeen hieronder volgt om na te gaan of het Bankatwinbedrijf inderdaad bij dat van Billiton voor of achter staat, noch om den heer Hövig in zijn pleidooi voor het behoud van 's Lands mijn diensten te bestrijden.

Wel echter om diegenen der lezers van bovenbedoelde publicatie in te lichten, die onder de charme van de gegeven cijfers tot de gevolgtrekking mochten komen, dat het Billitonbedrijf een minder gunstig figuur maakt dan dat van Banka. Een indruk, die de schrijver ook allenminst bedoeld heeft.

Want hoe licht toch wordt te los heen gelezen over de waarschuwingen van den schrijver, dat de cijfers

„gedeeltelijk op ramingen” berusten¹⁾ en dientengevolge aangenomen, dat de cijfers zouden kunnen dienen voor eene werkelijke vergelijking, terwijl inderdaad slechts getracht is door groepeeren van cijfers een algemeenen indruk te geven.

Voor eene ernstige vergelijking tóch zouden onpartijdigen eene volledige studie moeten maken van beide bedrijven.

Een feit is, dat „insiders” over het algemeen de ervaring hebben opgedaan, dat beide bedrijven niet wel vergelijkbaar zijn, omdat het werksysteem van Billiton zooveel afwijkt van dat van Banka, terwijl er bovendien een groot verschil bestaat in den aard der ertsafzettingen, en in verband daarmee in de methode van bewerking.

Terwijl Banka nog beschikt over uitgebreide, gemakkelijk bewerkbare, rijke ertsdeposits, heeft men op Billiton voor het meerendeel te maken met zeer verspreid liggende kleine afzettingen van grilligen vorm, meerendeels arm.

Op Billiton heeft men daarom de ertsreserve in soorten gesplitst naar de wijze waarop de terreinen ontgonnen zullen worden, eene indeeling waaraan de behoefte bij het bedrijf op Banka nog niet is gebleken.

Deze is de volgende:

- A — reserve: te bewerken met pomp- en spuitbaggers.
 B — „ te bewerken met emmerbaggers.
 C — „ over te laten aan de z.g. particuliere leverantie.
 D — „ te winnen uit het vaste gesteente of akerbouw.

Wenscht men nu voor een algemeenen indruk over deze verschillende bedrijven deze onderling te vergelijken — om nog niet te spreken van eene vergelijking van het geheel met dat van Banka — dan is het grondverzet per hoofd evenmin een goed bruikbare maatstaf als het geïnvesteerde kapitaal per verkregen product (hieronder per picol tin voor elk der wijzen van ontginning afzonderlijk berekend).

Ons bepalende tot de uitkomsten der laatste jaren, blijkt het volgende:

A. Reserve Spuitbaggers te Manggar.

Jaar	Grondverzet	Gemiddeld ingedeelden	Grondverzet per hoofd	Kapitaal per picol tin
1921...	831.285 M ³ .	329 man	2530 M ³ .	f 125,—
1922...	2043.544 „	325 „	6260 „	„ 110,—
1923...	1813.462 „	196 „	9250 „	„ 112,50

werken in terreindiepten van 12 tot 25 Meter.

Pompbaggers.

Jaar	Grondverzet	Gemiddeld ingedeelden	Grondverzet per hoofd	Kapitaal per picol tin
1921...	5356.005 M ³ .	6912 man	871 M ³ .	f 40,— ¹
1922...	7761.761 „	6849 „	1120 „	„ 37,—
1923...	8192.504 „	7740 „	1233 „	„ 38,—

terreindiepten tot 17 Meter.

B. Reserve. Emmerbagger.

Jaar	Grondverzet	Gemiddeld ingedeelden	Grondverzet per hoofd	Kapitaal per picol tin
1921...	588.785 M ³ .	159 man	3700 M ³ .	f 120,— ²
1922...	903.456 „	122 „	7400 „	„ 124,—
1923...	991.691 „	108 „	9180 „	„ 150,—

terreindiepten 5 tot 10 Meter.

¹⁾ Stroomgebrek door defect elektrische centrale.

²⁾ Eerste 10 maanden van het bedrijf.

C. Reserve. De particuliere leverantie werkt op terrein, dat wegens uitputting, door de geregelde ontginningen verlaten is.

Het grondverzet van deze wijze van ontginning wordt wel nagegaan, doch is geheel vrij en wordt niet

¹⁾ Blz. 85: „Bij de cijfers die hier thans voor beide bedrijven naast elkander gezet zullen worden, moet men bedenken, dat voor de absolute juistheid, voor zoover Billiton betreft, niet kan worden ingestaan. Ze berusten gedeeltelijk op raming, doordat de jaarlijksche verslagen der zustermaatschappij vooral in de opgaven van het grondverzet, niet altijd even volledig zijn.”

Blz. 86: „Zelfs al zou men willen veronderstellen — omdat de cijfers gedeeltelijk slechts op ramingen berusten — dat aan het Billitonbedrijf wat zou zijn te kort gedaan, zij het dan onwillens.”

geregistreerd; betrouwbare cijfers zijn er niet van te geven. Dat de productie evenals het daarbij te werk gestelde aantal arbeiders niet onbelangrijk is, blijkt uit de volgende cijfers:

Jaar	Gemiddeld ingedeelden	Hoofdelijk Product	Tin in picols	Kapitaal per picol tin
1921...	2192 man	9.2	20.237	f 1,—
1922...	3401 „	11.06	37.609	„ 2,—
1923...	4006 „	9.86	39.523	„ 1,—

terreindiepten tot 6 Meter.

D. Reserve. Openbouw heuvel Klappa Kampit.

Jaar	Grondverzet in M ³ .	Gemiddeld ingedeelden	Grondverzet per hoofd	Kapitaal per picol	Tin in picols
1921..	45000	299	150 M ³ .	f 46,—	4009
1922..	37737	406	93 „	„ 88,—	3477
1923..	87906	454	190 „	„ 24,—	7439

Het ligt voor de hand dat bij een machinaal bedrijf de kapitaalsuitgave per productie-eenheid aanzienlijk hooger ligt dan dit het geval is bij een bedrijf waarbij de arbeidersbezetting den doorslag moet geven (vergel. cijfers van emmerbagger en pompbaggers).

Men krijgt dus voor de verschillende arbeidsmethoden de volgende cijfers voor de grondverzetten per hoofd in M³.

Jaar	Spuitbagger	Pompbagger	Emmerbagger	P.L.	Openbouw	Publicatie
1921..	2530	871	3700	niet te schatten	150	496
1922..	6260	1120	7400		93	743
1923..	9250	1233	9180		190	—

en kapitaal per picol tin.

1921..	125,—	40,—	120,—	1,—	46,—	103,—
1922..	110,—	37,—	124,—	2,—	88,—	86,—
1923..	112,50	38,—	150,—	1,—	24,—	—

Vergelijkt men deze cijfers, dan is verder commentaar overbodig om aan te toonen, dat men voor een vergelijking van de verschillende werkmethodes aan een grondverzet per hoofd evenmin iets heeft als aan kapitaal per productie-eenheid. Maar dan is daarmee tevens aangetoond, dat men deze ongelijkssoortige grootheden ook niet mag middelen.

Waarde heeft de vergelijking van den heer Hövig voor ons dus niet.

Bovendien moet het mij hier van het hart, dat het mij met den besten wil niet mogelijk is om na te gaan hoe men de ramingen van het brutogrondverzet voor Billiton verricht heeft.

Men moet óf uitgegaan zijn van een geraamden tinrijktom waaruit met het jaarproduct het totaal grondverzet werd berekend, óf men heeft een grondverzet per hoofd geraamd, hetwelk met de sterkte het totaal grondverzet gaf.

Wil men vergelijkingen maken dan is dit alleen te doen voor gelijksoortige ontginningen, dit zijn Banka en Billiton, in haar geheel genomen, *niet*.

Aangezien van de voor Billiton genoemde werkmethode, die met pompbaggers ook op Banka toepassing vindt, zou men de bedrijfsresultaten op beide eilanden hiermede verkregen, kunnen vergelijken, de gegevens van Banka zijn echter niet volledig. Afzonderlijke cijfers van de ontginningen met grondpompen worden in de Bankaverslagen niet gegeven.

De grondverzetten per baggeruur gegeven op blz. 11 van het verslag over 1922/23 van de Bankatwinning wijken niet veel af van de Billitonresultaten. Met de 8-duimers werd op Billiton gemiddeld behaald 45.08 M³. per uur en op Banka 40.24, met de 6-duimers op Billiton gemiddeld 26.04 M³, terwijl dit cijfer op Banka bedroeg 24.61 M³.

Hiermede zou ik van dit onderwerp af kunnen stappen, indien niet de heer Hövig de verklaring van de aanzienlijk hogere grondverzetten per hoofd op Banka

behaald vergeleken met de voor Billiton geraamde, meent te moeten toeschrijven aan een Forscher lichaamsbouw van den Bankachinees en bovendien aan de arbeidersmethoden, die er worden toegepast.

Met deze uitspraak zal men zich na kennisneming van het bovenstaande wel niet zonder meer kunnen vereenigen.

Inderdaad is er een groot verschil, zooals hierboven reeds aangevoerd, in de op beide eilanden in toepassing gebrachte arbeidsmethoden.

Een principieel verschil is b.v., dat in de machinale bedrijven op Billiton, waartoe ook de pompbaggers worden gerekend, 24-uurs-bedrijf in 3 ploegen plaats heeft. Op Banka werkt men alleen over dag. Verder dat de Chinees op Billiton practisch in vrijen arbeid werkt in de ploeg zijner keuze.

Gebaseerd op hare goede arbeiderstoestanden kon de Billiton Maatschappij tot nu toe altijd en binnen beperkten tijd meer Chineesche arbeiders krijgen dan zij noodig had voor haar bedrijf. Op Banka is dit, jammer genoeg nu de tinprijzen zoo hoog zijn, niet het geval; daar levert de werkvolkvoorziening veel moeilijkheden op.¹⁾

In de gemiddelde sterkte nu, die voor Billiton voor het staatje op blz. 87 genomen is uit het jaarverslag der Billiton Maatschappij, schuilen verschillende arbeidersrubrieken, die men op Banka of daarbuiten laat of er niet heeft, deze had men dus bij de deeling op het grondverzet daarbuiten moeten laten, doch dit kon men niet weten.

Op Billiton worden de arbeiders verdeeld in 4 rubrieken, n.l.:

A. ingedeelden in de z.g. noempangs (werkploegen); deze werken op jaarcontract;

B. ingedeelden bij de eigen beheer ontginningen, werken op maandloon,

C. ingedeelden bij de z.g. particuliere leverantie; rekenen af telkenmale bij het inleveren van product,

D. los werkvolk, karweiwerkers, ateliers, boorpersoneel, beambten, machinepersoneel, zeefwasschers, brandhoutkappers, barbiers, timmerlieden etc., terwijl hieronder ook ressorteert de oversterkte, die men op Banka niet heeft.

Op Billiton begint men het werkjaar met eene oversterkte, groot genoeg om de verliezen in den loop van het jaar te dekken, het geheele jaar door is men dus behoorlijk op sterkte.

De rubrieken A., B. en C. te samen zijn dus te vergelijken met de sterkte, die op Banka in de mijnen werkt.

In de laatste jaren was de samenstelling van het arbeiderscorps als volgt:

Overzicht arbeiders geregistreerd bij de Billiton Maatschappij.

Jaar	Totaal geregistreerd	A	B	C	D ²⁾
1917 ..	15828	6210	2039	1837	5742
1918 ..	16093	5798	3030	2118	5147
1919 ..	16075	6157	2611	1838	5469
1920 ..	19548	8498	3035	1660	6355
1921 ..	20864	8148	2999	2167	7550
1922 ..	20370	8275	2203	3342	6550
1923 ..	17541	6944	1972	3785	4840

¹⁾ In het verslag over 1921/22 van de Bankatinwinning wordt op blz. 37 daarover de volgende klacht geuit:

„Hoewel op grond van in vroeger jaren opgedane ervaring het gehalte der koelies, reeds te voren in de Straits-Settlements werkzaam geweest, minder gunstig op Banka bekend stond, werd, waar de aanvoer rechtstreeks uit Hongkong onvoldoende was, gemeend geen middel onbeproefd te mogen laten om in de behoefte aan werkvolk te voorzien.

Deze Singapore-koelies handhaafden echter hunne oude reputatie, waarom, wilde men de goede stemming onder de overige Chineesche mijnarbeiders niet ten ongunste beïnvloeden, het noodzakelijk was deze werving stop te zetten.”

²⁾ Dat men ook op Banka behoefte heeft aan eene groep arbeiders als Billiton heeft in zijn rubriek D, blijkt uit hare verslagen van 21/22 en 22/23 resp. op blz. 33 en op blz. 35, waar een specificatie gegeven wordt van de overige werklieden, resp. 2979 en 2586 man.

Door eene correctie aan te brengen voor rubriek D krijgt men voor het staatje op blz. 87 geheel andere cijfers voor het grondverzet per hoofd, n.l.:

1917	1918	1919	1920	1921	1922
760	700	770	717	778	1095

Nu zal men mij tegenwerpen, dat behalve in 1919 en in 1922, de grondverzetten van Banka toch nog hooger zijn dan de gecorrigeerde van Billiton, terwijl de zeer hooge grondverzetten per hoofd in de machinale ontginningen op Billiton grond geven voor de verwachting, dat het resultaat juist andersom zou zijn.

Doch zooals aan het begin aangehaald, werden de grondverzetten voor Billiton „geraamd”.

De heer Hövig zelf kent ook maar eene betrekkelijke waarde aan zijne vergelijking toe, doch naar het mij voorkomt ontbreekt aan de juistheid en vergelijkbaarheid der gegeven cijfers te veel, dan dat men gerechtigd zou zijn aan de hand daarvan toe te geven aan eene neiging om te bewijzen, dat men over de resultaten van de Bankatinwinning zoo buitengewoon tevreden kan zijn.

Ook schijnt het voorbarige critiek, om zonder te weten welke uitgaven op Billiton onder de post „Administratie Billiton” ressorteeren, dit cijfer te nemen als voorbeeld om aan te toonen, hoe duur eene particuliere onderneming hare administratie kan inrichten.

De door den heer Hövig genoemde bedragen zullen met geheel andere oogen worden aangezien, als men weet, dat hierop mede worden geboekt de salarissen ook van het personeel van den technischen dienst, voor zoover dit niet uitsluitend voor een der nevenbedrijven of speciale ontginningen werkt, terwijl bovendien op dit hoofd geboekt worden de gratificaties van het geheele personeel, de uitgaven voor de pensioenfondsen e.d.

Het wil mij overigens voorkomen dat het vergelijken met Billiton allerminst noodzakelijk was, om aan te toonen dat Banka goed beheerd wordt en het bedrijf goede resultaten oplevert, dit blijkt voldoende uit de tegenwoordige in beknopte vorm tijdig gepubliceerde jaarverslagen en de met het Bankabedrijf behaalde winsten.

F. J. HOUWERT,

Vertegenwoordiger in Nederlandsch-Indië, tevens
Hoofd-Administrateur der Billiton Maatschappij.

BELASTING VAN INDUSTRIEELLEN EIGENDOM.

Ons Octrooirecht wil altijd nog maar niet recht populair worden. In breede kringen is het begrip nog totaal onbekend. Bij enkelen begint het eenigszins te schemeren, wanneer zij hooren, dat octrooi en patent eigenlijk hetzelfde is. Eenig nader inzicht in het instituut ontbreekt vrijwel ten eenenmale. Dat octrooi en merk twee zaken zijn, die niets met elkander te maken hebben, kan bijvoorbeeld het publiek nog maar steeds niet inzien.

Het valt zeker te loven, dat reeds een wet is tot stand gebracht (in 1921) om de verschillende reeds spoedig gebleken gebreken van de nog nieuwe Octrooiwet (van 1910) te herstellen. Meestal blijven dergelijke reparaties langer achterwege. Maar nu komt het mij voor, dat de wetgever bij zijn herzieningswerk een bedenkelijke fout heeft gemaakt, waardoor hij in plaats van het zijne bij te dragen om de Octrooiwet te populariseeren, juist de populariteit van het Octrooirecht nog belangrijk afbreuk gedaan heeft.

Van den aanvang af heeft de bedoeling voorgezeten, het Octrooirecht te maken tot een gebied voor belastingheffing. Blijkens de Memorie van Toelichting bij het ontwerp voor de oorspronkelijke wet vleide men zich reeds dadelijk met de hoop, dat het Octrooirecht niet alleen zich zelf zou bedruipen, maar zelfs nog een batig slot zou opleveren als welkome bijdrage voor de schatkist.

Dit was al dadelijk een foutieve gedachte. De hef-

fingen, die in verband met het Octrooirecht gevorderd worden, behooren te worden gezien als een noodzakelijk kwaad, niet als middel om een bijzondere bate in de schatkist te brengen. De inkomsten, welke door middel van octrooiën verkregen worden, worden belast als andere inkomsten; er is geen aanleiding op deze bron van inkomsten nog eens een specialen last te leggen. Eigenlijk is dit een overblijfsel van de oude privilege-gedachte, dat de octrooihouder door zijn octrooi op bijzondere wijze ten koste van het algemeen wordt bevoordeeld. Deze gedachte rechtvaardigt wel een belasting, die de baten van den octrooihouder weer eenigszins aan het algemeen doet ten goede komen. Volgens de tegenwoordige opvatting van het Octrooirecht bestaat er geen aanleiding, op het punt van belastingheffing onderscheid te maken tusschen het Octrooi- en het Auteursrecht, dat kosteloos wordt genoten. Het Octrooirecht maakt een kostbaar apparaat noodig in verband met de verleening; dit kan aanleiding zijn van octrooihouders een zekere retributie te heffen, maar zeker niet het Octrooirecht te maken tot voorwerp van een bijzondere belasting.

Ook de gedachte, dat het Octrooirecht, indien dit eenigszins mogelijk is, zich zelf moet bedruipen, is niet juist. We vragen van procesvoerende partijen toch ook niet, dat zij hun rechter betalen. En als men zich maar los maakt van de privilege-gedachte, blijkt het verschil tusschen de werkzaamheden van den gewonen rechter en van den Octrooiraad niet zoo heel groot. Maar zulke oude gedachten zijn nu eenmaal van een wanhopige taaiheid; nadat zij in beginsel reeds lang zijn overwonnen, leven zij in allerlei uitingen nog voort.

Op den weg, door den wetgever van 1910 ingeslagen, is men bij de wijziging van 1921 doorgeslagen. Nieuwe heffingen zijn ingevoerd, de bestaande zijn verhoogd. Het maakt den indruk, dat men daarbij volkomen gedachteloos is te werk gegaan en alleen is uitgegaan van het stelsel, overal maar wat bij te doen.

Nu kan worden toegegeven, dat de verhoogingen niet alle bijzonder hoog zijn. De jaarlijksche cijns bijvoorbeeld, die de octrooihouder heeft te betalen, werd van f 1350.— in totaal gebracht op f 1600.—, een verhooging, gering in verhouding tot de algemeene stijging van prijzen. Maar het oorspronkelijke tarief was al hoog. Zeker, het bleef nog belangrijk beneden het destijds zeer hoge Duitsche tarief, ook eenigszins beneden het Engelsche. Maar met het laatste kan het toch zeer wel worden vergeleken, terwijl vergelijking op dit punt juist misleidend is. Want het spreekt toch wel van zelf, dat een Engelsch octrooi van heel wat meer beteekenis is dan een Nederlandsch en dus ook met veel minder bezwaar een financieele heffing kan dragen. Ons past hier eenige bescheidenheid, vooral zoolang de waarde van een Nederlandsch octrooi nog niet voldoende is gebleken en de hanteeing van het Octrooirecht door den rechter ook nog geen overgroot vertrouwen vestigt.

Vraagt men zich af, op welke wijze de heffing het minst schadelijk kan worden gemaakt voor het instituut, dan moet men vanzelf komen tot de conclusie, dat het best belast kunnen worden houders van octrooiën, die reeds meerdere jaren hebben bestaan. Indien een octrooi gedurende een reeks van jaren in stand gehouden en geëxploiteerd is, bestaat er eenige waarborg, dat het wat waard is en met voordeel wordt geëxploiteerd.

De periode van het aanvragen van het octrooi en de eerste tijd na de verleening zijn voor den uitvinder het bezwaarlijkst. Het systeem van onze wet is nu juist, in dien tijd den uitvinder telkens weer en soms zelfs diep in den zak te doen tasten. Exorbitant is b.v. het recht van f 75.—, dat gestort moet worden, eer een aanvraag in behandeling wordt genomen. Volgens de oorspronkelijke wet was het bedrag f 25.—; volgens het Engelsche tarief wordt gevorderd £ 4, volgens het Amerikaansche \$ 15, terwijl de

jaarlijksche cijns in het Amerikaansche recht bovendien niet bekend is.

Er is zeker aanleiding, het aanvragen van octrooiën niet te gemakkelijk te maken. Het is heel goed, dat de uitvinder eenige bezwaren ontmoet op zijn weg naar den Octrooiraad. Maar de bezwaren mogen niet zoo zijn, dat de verstandige uitvinder, die iets goeds heeft gevonden, er door wordt afgeschrikt.

Wat de rentabiliteit aangaat vormt het octrooi een experiment. De aanvrager weet zeker, dat het hem geld zal kosten; of het iets zal opleveren staat nog te bezien. Worden deze zekere uitgaven te hoog, dan houdt men de aanvraag terug en zeker zal zoo de aanvrager handelen, die zich reeds eenige malen de vaste kosten heeft getroost en in zijn verwachting van winst nog telkens is teleurgesteld. Massa's aanvragen komen uit het buitenland, maar speciaal de buitenlandsche octrooihouder vraagt zich af, wat een Nederlandsch octrooi hem zal kosten en welke baten ervan zijn te verwachten. Hooge aanvraagkosten leiden ertoe, dat van het Nederlandsche octrooi wordt afgezien.

Nu past dit alles weer heel best in de gedachte van hem, die in het octrooi een schadelijk monopolie ziet; hij geeft het octrooi met tegenzin en ziet er liefst zoo weinig mogelijk verleend. Maar een land waar zoo gedacht wordt, behoort een Octrooirecht niet in te voeren. Een land, dat thans een Octrooiwet invoert en handhaaft, aanvaardt daarmee de gedachte, dat het Octrooirecht bevorderlijk is voor de nijverheid en overeenstemt met het rechtsbewustzijn. Maar daaruit vloeit dan ook vanzelf voort, dat men gaarne moet zien, dat veel octrooiën worden gevraagd en verleend. Men kan niet met een hand een Octrooirecht geven en 't met de andere hand weer terugnemen door het verkrijgen of houden ervan te binden aan meer bezwaren dan noodig is.

Ik wees zoeven op de analogie met het Auteursrecht. Dit mag men gaarne zien als het recht van den armen artist, die op zijn onverwarmd dakkamertje het kunstwerk scheidt, waarvan later duizenden genieten en het Octrooirecht mag men zich misschien denken als het recht, waardoor het den industrieel nog maar gemakkelijker gemaakt wordt om grof geld te verdienen. Op dergelijke ongemotiveerde voorstellingen mag toch een wettelijke regeling niet worden gebaseerd! De uitvinding is een geesteschepping even goed als het kunstproduct en uitvinders, die hun leven hebben doorgebracht in armoedige omstandigheden, kent de geschiedenis even goed als artisten, die ruimschoots vruchten van hun arbeid geplukt hebben. Ook van het Auteursrecht profiteert dikwijls de industrieel.

Ziet men de zaken in dit licht, dan blijkt ook geheel willekeurig de nieuwe evenredige belasting, welke in 1921 is ingevoerd ter zake van overdracht van octrooiën en vestiging (waarom ook niet van overdracht?) van licenties, een aangelegenheid, die bovendien tot een weinig gelukkige regeling leidde.

Dat men in 1921 tot al die nieuwe rechten en verhoogingen kwam laat zich wel verklaren. De nood van de schatkist liet zich reeds voorzien. Maar de oude appreciatie van het geld was er nog niet weer. Men was nog te veel gewend met groote cijfers te werken. Nu zijn we gelukkig weer zoo ver, dat we vijf en twintig gulden een som vinden van eenige beteekenis en vijf en zeventig gulden een groot bedrag. Maar nu is er dan ook aanleiding te overwegen, of het niet aanbeveling zou verdienen, althans eenige van de heffingen, welke bij Kon. besluit zijn vastgesteld, weder eenigszins te verlagen.

DRUCKER.

DE BANDOENGSCHE JAARBEURS.

De heer W. F. J. Kroon, Voorzitter van den Raad van Beheer der Ned.-Ind. Jaarbeurs-Vereeniging, te Bandoeng, schrijft ons:

In No. 414 van dit weekblad van 5 December 1923

is onder het hoofd „In en om de Indische begrooting” een artikel opgenomen van de hand des heeren J. Sibinga Mulder, oud-Directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel in Ned.-Indië, waarin enkele opmerkingen voorkomen over de Jaarbeurs-vereeniging te Bandoeng, welke niet onweersproken mogen blijven. Het bestaan dezer vereeniging memoreerende, schrijft de heer Sibinga Mulder daaromtrent:

„Een instituut m.i., waaraan geen behoefte bestaat, ook al was het op een meer geschikte plaats dan Bandoeng gevestigd. Elken gulden Gouvernementsgeld eraan besteed heb ik steeds betreurd.

Hoe moet zich dan de meening van den schrijver gewijzigd hebben, sinds hij in Mei 1920 de 1ste Jaarbeurs opende met een klinkende rede, bij welke gelegenheid hij o.m. de woorden uitsprak:

„Landbouw, Handel en Nijverheid in een stadium van zeldzame ontplooiing gekomen, doortintelen de stad (spreker doelde op Bandoeng) met energie en durf en we kunnen nauwelijks begrijpen, dat sedert den tijd, waarvan ik sprak, ja nog niet langer dan een goed jaar geleden, wij in een bangen tijd hebben geleefd, in een tijd van isolement, toen alle rechtstreeksche verbinding met het moederland was verbroken en wij hier meer dan ooit te voren op ons zelve waren aangewezen. God zij dank, die bange tijd is thans voorbij; vroolijk wappert de Nederlandsche driekleur rondom ons en met vol vertrouwen in de toekomst van Groot-Nederland, één en ondeelbaar, slaan wij de hand aan den ploeg.

A quelque chose malheur est bon. Zeker ook ons heeft die tijd veel geleerd. Wij hebben eens de hand in eigen boezem gestoken en ons eens ernstig afgevraagd of er niet wellicht ten slotte vele zaken waren, waarvoor de grondstoffen hier aanwezig waren en die wij zelf konden verwerken. De mogelijkheden van inheemsche industrieën werden bekeken en menig probleem scheen voor oplossing vatbaar te zijn.

Nood leert bidden, ja maar nood leert ook de handen uit de mouwen steken en dat was van den oorlog, neen reeds in den oorlog, het eerste goede resultaat. Maar zij die streven staan in een groot land en ook vaak in een klein land nog al te veel alleen. Wat zij presteeren: bekend te maken, er de afvoerkanalen voor te zoeken, er praktische toepassing van te demonstreeren, dat is wat noodig is voor een succes; een succes, dat weer anderen aanspoort en ten slotte de gezonde industriële ontwikkeling van een land moet brengen. En daarvoor dient de Jaarbeurs in den modernen tijd of laat ik liever van de gemoderniseerde Jaarbeurs spreken.

Historie geldt daarbij niet. De oeroude missen van Nisjni-Novgorod en Leipzig worden er niet bij genoemd of vergeleken, geen eindpunt van eeuwenoude handelswegen zullen wij in Bandoeng vinden. Maar zijn naam indirect aan de historie ontleenende is de tegenwoordige Jaarbeurs een kind van den modernen tijd. Van dien tijd van rusteloosheid, van jagen, van snelheid, ten slotte van zeldzame energie.

Rondom ons groeit de bevolking in aantal snel en ook in dit, in klimaat en bodem rijk gezegende land zal de tijd eens komen, dat de bodem als directe productiefactor de bevolking niet meer kan voeden in dien zin, dat hij niet meer in alle behoeften van de bewoners kan voorzien. En voor dien tijd ook moeten wij gewapend zijn.

Naast het groot-kapitaal, de groot-industrie, zullen wij een meer bescheidene Inlandsche industrie zien opkomen uit en door en voor het volk, gebruiksartikelen makende beter en economischer dan de enkeling tot heden vermocht. Voorlichting en credietverstrekking, voorbeeld en leiding staan ten haren dienste, maar ook voor de industrieën is een marktplaats noodig, die zij in deze Jaarbeurs hoopt te vinden.

Dat alles heeft den mannen voor oogen gestaan, die deze Jaarbeurs stichtten met goeden moed, geloovende aan haar noodzakelijkheid, aan haar nut voor de industriële ontwikkeling dezer gewesten. En voor het initiatief voor hun moed en optimisme, voor het stoere werk ervoor verricht, komt hun de dank toe van allen, die het wel meenen met het volksbelang en het is mij een behoefte dien dank en erkenning hier openlijk uit te spreken.

Geboeren in de petilleerende lucht van een snel opbloeiende stad, bij hare geboorte met moed en durf bezielde, heeft zij de beste kansen aan haar zijde. Moge de eerste Nederlandsch-Indische Jaarbeurs aan Uw aller verwachtingen, aan de verwachtingen van gansch het land, voldoen.

Moge zij een krachtige factor zijn voor de industriële en handelsontwikkeling van Nederlandsch-Indië, zonder onderscheid van ras en stand.

Moge het monumentale gebouw, waarin wij staan, het kostbaar gedenkteeken worden van een nieuwe heerlijke aera, hier ingewijd.

Moge het zijn als in Vondel's dicht:

De vruchtbare akker, grond van steen,
Die zich ten oirbaar van het gemeen
Laet alle middagen bezaaien,
Met koopzaad mild en eel van aard
Waar honderden genot van maaien.

Die honderden worden honderdduizenden, die van de welvaart genieten, uitstralende van dezen tempel. De eerste Nederlandsch-Indische Jaarbeurs zij slechts de eerste van een lange reeks, ook al zijn wellicht nog moeilijkheden te overwinnen. Maar vast in de overtuiging van haar nut, sterk in dat geloof, zult gij overwinnen! En met U vereenigd in dat geloof, heb ik de eer de Eerste Nederlandsch-Indische Jaarbeurs voor geopend te verklaren."

Niet *steeds* heeft dus de heer S. M. het nut der Jaarbeurs te Bandoeng in twijfel getrokken, niet *steeds* heeft hij elken gulden Gouvernementsgeld, daaraan besteed, betreurd. Toen in de wolken, nu in den put; de toonaard van zijn meeningsuitspraken is wel zeer sterk gedaald. Hiervan nu heeft hij zich zelven eene verklaring te geven, maar het frappante verschil tusschen zijn opvattingen toen en nu had hij goed gedaan meteen in zijn artikel uiteen te zetten. Z66, naast elkaar gelegd, moet dit verschil in gevoelsuitingen een wonderlijken indruk maken.

„De Regeering steunt het met f 8000 subsidie 's jaars' lezen wij in het artikel. Dit is niet juist. En bij bestrijding van zaken dient men toch op de juistheid der aangevochten feiten te letten. Achtereenvolgens werd de vereeniging door de Regeering gesubsidieerd met: in 1920 nihil, in 1921 f 12.000, in 1922 en 1923 f 6000. De in 1920 verleende steun bestond in het overnemen der door de vereeniging opgezette gebouwen tot een totaal bedrag van f 411.500 en zulks ingevolge eene overeenkomst van huurkoop, volgens welke de vereeniging jaarlijks aan het Gouvernement zal hebben te betalen aan rente en aflossing eene som van f 47.652,60 tot na verloop van den bedongen termijn de gebouwen het volle eigendom van de vereeniging zullen zijn. En hoewel ten zeersterse gewaardeerd, kan toch deze vorm van steunverleening niet worden gelijk gesteld met eene subsidie. Huurkoop, ook deze, komt dan ten slotte toch altijd neer op eene bate voor den verkooper, i.e. het Gouvernement.

„De vooruitzichten voor de Jaarbeurs van 1922 (dat is dus de *derde* geweest) waren slecht", schrijft de heer S. M. verder.

Vele stands zouden onverhuurd blijven. Maar het Departement van Gouvernements Bedrijven wist er raad op. Er werd een kostbare film gemaakt, illustreerende het groote postbedrijf; men zegt, dat ze pl.m. f 30.000 heeft gekost en die vormde een attractiepunt voor de Jaarbeurs en verder huurde dat departement en vulde meerdere stands en de zaak was gered.

De heer S. M. moet wel in hevigen toorn zijn geraakt, dat hij zich dusdanig heeft laten van de wijs brengen.

Wij weten natuurlijk op geen stukken na, wat de hier bedoelde film den Lande gekost heeft, maar wel kunnen wij met zekerheid zeggen, dat zij niet werd aangemaakt met de bedoeling er een attractiepunt voor de Jaarbeurs van te maken, als hoedanig zij dan ook niet ter Jaarbeurs heeft gediend. Evenals in andere steden op Java, werd de film hier op twee dagen tijdens de Jaarbeurs voor genoodigden afgedraaid. Dat is al! Zou nu de film zijn aangemaakt om als aantrekkingspunt voor de Jaarbeurs te dienen, dan moet worden geconstateerd, dat dit doel niet is bereikt en wellicht zal dan het Jaarbeursbestuur van de zijde van den heer S. M. nog het verwijt treffen, dat het zelfs niet getracht heeft dit doel te bereiken. Als verontschuldiging onzerzijds diene dan echter, dat wij zelfs de veronderstelling niet durfden wagen, als zoude

de film te onzen gerieve zijn aangemaakt. Maar zou het nu ook den heer S. M. niet duidelijk kunnen worden, dat bij de vervaardiging van deze film, zooals hij zelf zegt het groote postbedrijf illustreerende, eene andere bedoeling moet hebben voorgezet dan de Jaarbeurs uit den nood te redden? Worden thans niet overal ter wereld groot-bedrijven en buitenland een denkbeeld te geven van aard en omvang van dat bedrijf? Het zijn de huidige tijdsomstandigheden, die zelfs volkeren en naties dwingen tot het gebruik maken van de film als reclame-middel, om hunne bedrijven en diensten in beeld te brengen. Elke film, en niet 't minst de post-film, die een duidelijk beeld geeft van de in Indië bestaande toestanden, vormt een attractie voor den toerist en voor den buitenlandschen zakenman, die zijn kennis van landen en volken wil verrijken, zijn handelsrelaties wensch uit te breiden.

Overigens moet de juistheid van het innemen van eenige stands op de 3de Jaarbeurs door het Departement van Gouvernements Bedrijven worden toegegeven. Maar al weer moet met beslistheid worden tegengesproken, dat hieraan de bedoeling van hulpverschaffing aan de Jaarbeurs zou hebben ten grondslag gelegen. Dit zou trouwens wijzen op een ondenkbaar „onder onsje” tusschen het betrokken Departementshoofd en het bestuur onzer vereeniging. Men denke zich het geval eens in:

Wij, met hangende pootjes, komende bij den Directeur, smeekende om hulp en deze, in eene nobele opwelling van toch gemakkelijk-riemen-snijden-van-andermans-leer, die hulp toezeggende in den vorm van Jaarbeursvulling! De feiten en cijfers in de 3de Jaarbeurs ingenomen eene ruimte, gelijk staande aan die van 14 monsterkamers, waarvoor aan standhuur is betaald eene som van f 5000; daarentegen f 59.633,95 en werden door hen ingenomen: 94 monsterkamers, 12 kiosken, het geheele hoofdgebouw, de machinehal en nog het z.g.n. plaatijzeren gebouw.

Was nu met deze Gouvernements inzendingen „de zaak gered”? Zou de Jaarbeurs hopeloos verloren zijn geweest bijaldien die 14 monsterkamers bezet waren gebleven?

Ook in de Indische Pers is vaak de opmerking gelanceerd, dat op de Jaarbeurzen te Bandoeng de Gouvernementsinzendingen overwegend zijn en met de daaruit voortvloeiende betalingen aan standhuur de vereeniging wordt staande gehouden. In ons iaatste jaarverslag is dit beweren ten aanzien van de 4de Jaarbeurs met opgave van de juiste cijfers weerlegd. Nu noemt de heer S. M. bepaaldelijk de 3de Jaarbeurs en ook ten aanzien van deze is met de boven gedane opgaven de onjuistheid der bewering duidelijk aangetoond.

Maar nu nog wat anders. Op welke grond verwijt men eigenlijk het Departement van Gouvernements Bedrijven (men lette op den naam) deelneming aan de Jaarbeurs? Heeft niet elk bedrijf aanhoudende reclame van noode om voor het opgeleverde product een afzetgebied te vinden? En is niet de Jaarbeurs de plaats, waar van deze reclame het meest nuttig effect is te verwachten? Zouden gouvernementsbedrijven die reclame niet evenzeer behoeven als particuliere bedrijven? En zou ten slotte den beheerders dier bedrijven niet het gerechte verwijt treffen van „niet zakelijk” te zijn, wanneer zij opzettelijk verzuimden van de aanwezige gelegenheden tot het maken van reclame — dus ook van de Jaarbeurs — gebruik te maken? Men bedenke daarbij, dat het Gouvernement verreweg de grootste ondernemer hier te lande is, zoo wat omvang als wat verscheidenheid zijner bedrijven betreft, zoodat uit dien hoofde al eene werkelijk overwegende plaats op de Jaarbeurzen geen ongerijmdheid zou zijn. Eén voorbeeld slechts om aan te toonen, welk nut een reclame op de Jaarbeurs ook aan een Gouvernementsbedrijf kan opleveren: het Ge-

vangeniswezen nam deel aan de 1ste en aan de 4de Jaarbeurs; als gevolg van de deelneming aan de 1ste Jaarbeurs kwamen bestellingen binnen, met de uitvoering waarvan een tweetal jaren gemoeid ging, zoodat dan ook op de 2de en 3de Jaarbeurs niet behoefde geëxposeerd te worden; dat geleidelijk nieuwe bestellingen uitbleven was reden daarvan de 4de Jaarbeurs te nemen; het resultaat daarvan was: daadlijk verkoop van ongeveer de helft van het geëxposeerde en nabestellingen tot het vijfvoudige daarvan. Had nu die deelneming doel of niet? Was het de Jaarbeursvereeniging, die daarvan de voordeelen genoot en daarmede staande gehouden moest worden of het Gevangeniswezen zelf, dat met den ruimeren afzet van zijn producten gebaat was?

Het is ons uiteraard onbekend, welk bedrag in totaal door het Departement van G. B. aan de inzendingen der 3de Jaarbeurs is uitgegeven. Maar de wanningen van heer S. M. schrijft, dat „er zeker voor pl.m. $\frac{1}{2}$ ton aan is besteed”, dan achten wij dit toch lichtelijk overdreven. En die overdrijving doet schade aan zijn betoog. Wij toch weten van niet meer dan precies f 5000 en daar zal dan de beruchte „men” een onschuldig nulletje aan hebben toegevoegd, wat den heer S. M. op het dwaalspoor van „ $\frac{1}{2}$ ton” moet hebben gebracht. Hij had beter kunnen weten!

Verder is ons in het artikel moeten opvallen, hetgeen gezegd is van den chef van de afdeling Nijverheid aan het Departement van L., N. en H. Deze zou een verslag van de Jaarbeurs hebben ingediend, met in 't kort de uitspraak: „dat de tentoonstelling niets en de eigenlijke beurs minder dan niets hadden te beteekenen”. Wij hebben dat verslag niet gelezen, maar waar wij nog na de 3de Jaarbeurs in voortdurende aanraking met het hoofd der afdeling Nijverheid bleven en deze de inlandsche nijverheidsinzendingen ook voor de 4de Jaarbeurs onder zijn leiding deed verzorgen en zelfs voor de 5de Jaarbeurs nog zal doen verzorgen en ons van een zoo donkeren kijk op de algemeene Jaarbeursinzendingen geen blijk gaf, integendeel steeds vol belangstelling en met groote bereidwilligheid zijn tijd aan de zaak gaf, daar moet ons zulk een somber verslag wel ten zeerste bevreemden. Het wil er bij ons niet in, dat genoemde afdelingshoofd zijn medewerking zou willen verleenen aan eene zaak, die „niets en minder dan niets” te beteekenen heeft.

Wij wenschen hier geen pleidooi te leveren voor de beteekenis der Jaarbeurs. Elke waardebeoordeling is betrekkelijk en afhankelijk van den waarmedeter door den beoordeelaar aangelegd. Een ieder beoordeelt goed en slecht, mooi en leelijk, gunstig en ongunstig naar eigen subjectieven maatstaf. Gaarne laten wij dus den heer S. M. vrij in zijn oordeel over de waarde van de Ned.-Ind. Jaarbeurs; ook het oordeel over de vraag, waarom hij bij de opening der 1ste Jaarbeurs zulke schitterende kleuren wist te bezigen en nu niet dan de meest sombere tinten weet aan te wenden. Waar wij echter wel tegen op moeten komen is de onjuiste voorstelling van zaken, die hij daaromtrent geeft.

Met de boven gegeven cijfers voor oogen — en de juistheid daarvan is te controleeren — kan onmogelijk worden volgehouden, dat aan de Gouvernementsinzendingen slechts de bedoeling ten grondslag ligt de Jaarbeursvereeniging door geldelijken steun staande te houden. Wij verduidelijken dit nog met de volgende opgaven:

In 1922 (3de Jaarbeurs) waren de bedragen aan subsidie en standhuur f 6000 en f 5000, in 1923 (4de Jaarbeurs) respectievelijk f 6000 en f 4221. Daartegenover staan dan echter andere inkomsten van particuliere zijde ten bedrage van f 112.353,13 in 1922 en f 104.734,28 in 1923. Men vergelijk nu hiermede eens de cijfers aan subsidiën in andere landen aan de Jaarbeurzen verleend en zal ongetwijfeld tot het besluit komen, dat nergens de Jaarbeurs zoo aan haar eigen lot wordt overgelaten als hier te lande.

Zeker, wij zouden het anders wenschen, maar de feiten wijzen het nu eenmaal uit.

De heer Sibinga Mulder is blijkbaar op adem gekomen van de zoo juichend uitgesproken openingsrede der 1ste Jaarbeurs en weet nu niet anders dan dissonanten aan te slaan, die de jubeltonen van vóór 3 jaren schril overstemmen. Dit is spijtig; echter meer voor hem dan voor ons.

W. F. J. KROON,
Voorzitter van den Raad van Beheer der
Ned.-Ind. Jaarbeurs-vereening.

LANDVERHUIZING EN DE NEDERLANDSCHE LANDVERHUIZINGSWET.

Jhr. J. C. C. Sandberg te 's-Gravenhage schrijft ons:

Nu de belangstelling in landverhuizing in ons land toeneemt in eene mate, die werkelijk onrustbarend is, vooral omdat die belangstelling voor een belangrijk deel tot uiting komt in aansporing tot vertrek naar het buitenland van verscheiden, volstrekt niet altijd belanglooze zijden, nu doet zich wel zeer hinderlijk gevoelen hoe achterlijk Nederland is in zijne Wet op de landverhuizing.

Onze van 1861 dagteekenende Wet is een schande voor ons land, omdat ze reeds sinds lang uit den tijd is en in plaats van de landverhuizers te beschermen, die bescherming vrij wel uitsluitend geeft aan belanghebbenden bij emigratie, terwijl de belangen der emigranten of trekklustigen zool niet opgeofferd, dan toch maar in uiterst geringe mate behartigd worden.

De naam duidt al aan, dat met deze Wet niet beoogd werd onze trekklustige „landgenooten” te beschermen; die naam luidt nl. „Wet op den doortocht en het Vervoer van Landverhuizers”.

Daarbij was dus voornamelijk het oog gericht op de zogenaamde transmigranten, dat zijn landverhuizers uit andere landen, die door ons land reizen naar hunne bestemming in het — meestal overzeesche — buitenland.

De bedoeling van de Wet was feitelijk uitsluitend de bescherming van onze scheepvaart en ik geloof gaarne, dat zij geheel paste in het kader van de begrippen van dien tijd; maar nu is zij ongetwijfeld geheel uit den tijd.

In dien tijd werden de emigranten dikwijls aangeworven op allerhande wijzen, die het daglicht niet konden zien en als marktwaar verdeeld onder de belanghebbenden.

Een ooggetuige vertelde mij eens, dat de verdeling te Leipzig hem deed denken aan een eierenmarkt; de landverhuizers werden beschouwd als koopwaar en niet meer. Hoofdzaak was aan den emigrant zooveel mogelijk te verdienen.

Reeds lang heeft men in vele beschaafde Europeesche landen ingezien, dat tegen de misbruiken in het emigratiebedrijf langs wettelijken weg maatregelen moesten worden genomen en zoo kunnen dan ook vele beschaafde Europeesche Staten nu bogen op een goede emigratiewet, waarbij de emigranten — meeren-deels arme en onontwikkelde menschen, wat hunne misleiding en uitbuiting nog weerzinwekkender maakte — worden beschermd, in de eerste plaats tegen de instellingen of personen, die geldelijk belang hebben bij emigratie.

In die wetten is aan die belanghebbenden het maken van propaganda voor emigratie ten eenenmale verboden of voorzover zulks niet het geval is, wordt hun propaganda slechts toegestaan onder bepaalde voorwaarden en onder contróle.

In Nederland bestaat op wettelijk gebied nog altijd niets van dien aard, integendeel.

Onze verouderde Wet verleent n.b. juist in 't bijzonder aan belanghebbenden het recht van propaganda feitelijk met uitsluiting van anderen, maar de voorschriften zijn zoo slecht gesteld, dat toch iedereen in ons land de propaganda kan maken en aan de trekklustigen kan verdienen.

De treklust in den lande is nu groot, zéér groot en door de toenemende belangstelling van belanghebbenden bij emigratie en van anderen, die er winst uit hopen te maken, zijn de gevaren die onze landgenooten bedreigen, nu eveneens zéér groot.

Velen zullen hun ongeluk tegemoet gaan als niet tijdig een eind gemaakt wordt aan den toestand van losbandigheid, die ook ten opzichte dezer propaganda in Nederland heerscht.

Herziening onzer verouderde Wetgeving is nu meer dan ooit dringend noodig en spoedeischend.

Reeds gedurende eenige jaren wordt daarop van de zijde der Nederlandsche Vereening Landverhuizing aangedrongen, zoowel in woord als in geschrift. Reeds eenige keeren vroeg de Voorzitter der Vereening in de Tweede Kamer der Staten Generaal de Regeering om met de herziening voortgang te maken.

Tot nog toe waren deze pogingen tevergeefs, hoewel het niet moeilijk kan zijn om de verlangde herziening tot stand te brengen, omdat voldoende gegevens beschikbaar zijn, zoowel gegevens verstrekt door de Ned. Ver. Landverhuizing als andere, verzameld door het Internationale Arbeidsbureau o.m., in hare publicatie Emigration et Immigration, Législation et traités, waarin de bestaande emigratie- en immigratiewetten van alle landen behandeld zijn.

Er behoeft bij de Regeering geen bezwaar te bestaan om de herziening der Wet ter hand te nemen, uit vrees dat een herziene Wet verhooging der uitgaven zal brengen, want indien bij de herziening ook een emigratiefonds wordt gesticht, zooals in Italië en andere landen bestaat, zouden uit de inkomsten van dat fonds vele uitgaven kunnen worden bestreden, die de Regeering zich thans getroost voor emigratie.

Herziening der landverhuizingswet zou dus meebrengen versterking der inkomsten en derhalve leiden tot bezuiniging.

Maar de hoofdzaak is, dat de tegenwoordige omstandigheden spoedige herziening dringend noodig maken om te voorkomen, dat door de ongecontroleerde propaganda voor emigratie slachtoffers onder onze landgenooten worden gemaakt.

Ik erken de wenschelijkheid, ja, de noodzakelijkheid, dat velen naar den vreemde trekken, om daar een bestaan te zoeken, maar opwekking daartoe — voorzover noodig — mag nimmer misleidend zijn en zij die trekken willen, moeten vóór zij besluiten te gaan omstandig en vooral eerlijk, onopgesmukt worden ingelicht over hetgeen hun in den vreemde te wachten staat.

Ik doe daarom hiermee een ernstig beroep op allen, die tot eene spoedige herziening onzer Landverhuizingswet kunnen medewerken. Moge zij tot stand komen, voordat velen in de ellende zijn gebracht, terwijl dat voorkomen had kunnen worden.

J. C. C. SANDBERG.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING.

DE FRANSCHE WISSELKOERS EN DE REGEERINGS-
MAATREGELLEN.

Prof. Bertrand Nogaro te Parijs schrijft ons dd. 27 Februari jl.:

In mijn vorigen brief heb ik reeds melding gemaakt van het programma, dat de Fransche regeering opstelde; teneinde het financieel evenwicht te herstellen, dat de heerschende meening in Frankrijk als essentieele voorwaarde voor het herstel en de stabilisatie van den wisselkoers ziet.

Naar het schijnt wordt de invloed, welke door de buitenlandsche speculatie op de daling van den franc is uitgeoefend, in Frankrijk eenigszins overdreven; althans heerscht er verwarring ten aanzien van het tijdstip, waarop zij haar invloed deed gevoelen. Buitenlandsche verkoopen van francs zijn zonder twijfel aan de groote crisis, welke de Parijsche markt heeft geschokt, voorafgegaan, doch vooral is deze het gevolg geweest van binnenlandsche oorzaken: de

Fransche importeurs, welke op een verbetering van den frankenkoers vertrouwden, hadden n.l. niet de gewoonte zich bij het doen van hun aankopen direct te dekken. Toen hun hoop echter werd bedrogen, moesten zij allen overhaast voor tegoed in het buitenland zorgen. Bovendien was de openbare meening er zoo van overtuigd, dat de verbetering van den franc in wezen afhing van een zgn. deflatiepolitiek, d.w.z. van de aflossing van het bij de Banque de France opgenomen voorschot, dat een vertrouwenscrisis ontstond, toen men vernam dat het afgeloste bedrag over 1923 van 2 milliard op 800 miljoen was teruggebracht.

Deze ongunstige opvatting heeft de buitenlandsche speculatie dadelijk tot de hare gemaakt en eerst toen is zij pas werkelijk een rol van betekenis gaan spelen door in grooten omvang à la baisse te gaan.

Het schijnt intusschen, dat haar pessimisme sterk overdreven is geweest; bovendien heeft het vertrouwen in Frankrijk, dat een oogenblik geschokt was, zich hersteld. Ongetwijfeld kan men zekere tendenties waarnemen, die men zou kunnen houden voor symptomen van ongerustheid, in het bijzonder de gewoonte, welke zich meer en meer verspreidt, contracten in goud af te sluiten. Het blijkt echter, dat het publiek, zelfs nu het van den stand van zaken op de hoogte is, in geen enkel opzicht de mogelijkheid onder het oog ziet van een onbeperkte daling van den franc.

Men zou kunnen denken, dat het optimisme en evenzeer het pessimisme op dit gebied uit onwetendheid voortvloeien. Frankrijk is een land, dat geen ervaring heeft van wisselkoersproblemen. Zeer weinig practische financiers en theoretici doorzien in werkelijkheid deze kwesties en wanneer zij een poging doen hen uiteen te zetten, stooten zij op onverschilligheid, vooroordeel, voortvloeiende uit verouderde begrippen en op verkeerd begrepen voorzichtigheid of kwade trouw, welke laatste echter zeldzamer is, aangezien zij veronderstelt, dat de betrokkenen eigenlijk tot oordeelen onbevoegd zijn. Ook is het zeer moeilijk aan het Fransche publiek duidelijk te maken, dat een land met oninwisselbaar papiergeld, ondanks begrotingsevenwicht en deflatie, blijft blootgesteld aan vrij ernstige gebeurlijkheden. Daarentegen bestaat voor het pessimisme, dat op het eind van 1923 aan den dag trad, eveneens geen goede grond; het baart toch in geen enkel opzicht verrassing, dat de Fransche Staat, die de bedragen, benoodigd voor het herstel van het bevrijde gebied, moet voorschieten, zijn schuld aan de Bank nog niet kan aflossen en indien er iets is, dat moet worden betreurd is dit niet, dat het vorig jaar geen aflossing van 2 milliard heeft kunnen plaats vinden, doch dat er indertijd een Minister van Financiën geweest is, die een zoo ondoordachte verplichting op zich heeft genomen.

Tot dusverre vertoont de indices van den economischen toestand een gunstig beeld: de invoer van Frankrijk is in 1923 tot 32.600 miljoen, de uitvoer tot 30.400 miljoen¹⁾ gestegen. Het deficit is in werkelijkheid kleiner dan dat van voor den oorlog en het wordt, naar men weet, in zeer grooten omvang gecompenseerd door den onzichtbaren uitvoer, waaronder de inkomsten uit het vreemdelingenverkeer in de eerste plaats.

De handelsbeweging vertoont een stijging bij 1922, toen de invoer ongeveer 24 en de uitvoer ongeveer 21,4 milliard beliep. Het gaat hier niet om een zuiver schijnbare stijging, gevolg van het oploopen der prijzen, want het gewicht der ingevoerde goederen is van 51 miljoen ton in 1922 tot 55 miljoen in 1923 gestegen en dat van de uitgevoerde goederen van 22,6 tot 24,7 miljoen. De stijging van den invoer

¹⁾ [De waarde van den invoer wordt in de Fransche statistiek sinds Januari 1921 berekend op grond van de declaratiën der importeurs; die van den uitvoer op grond van de officieele waardecijfers van 1921. — Red.]

is bovendien voor een groot gedeelte het gevolg van vermeerderden invoer van grondstoffen, terwijl zij voor het overige op een gestegen levensmiddeleninvoer is terug te voeren. Wat den invoer van industrieproducten betreft, deze is een weinig verminderd, gesteld dat men daartoe uit een geringe wijziging in de globale gewichtscijfers, welke op de meest uiteenlopende goederen betrekking hebben, zou kunnen besluiten. Daarentegen is de toeneming van den uitvoer ontegenzeggelijk het gevolg van een stijging der eindproducten, zoowel wat de waarde als wat het gewicht betreft. Het is dus aan geen twijfel onderhevig, dat Frankrijk meer en meer een industrieel land wordt. De aanvankelijk langzame, later meer duidelijke ontwikkeling tusschen 1850 en 1870, tegen het einde van de 19e eeuw weder verlangzaamd, doch tegen 1910 belangrijk versneld, heeft zich sinds den oorlog sterk geaccentueerd. Op dit onderwerp komen wij echter een andermaal terug.

Desniettegenstaande heeft men dezer dagen beweerd, dat de Fransche betalingsbalans een deficit vertoont en zijn in de pers cijfers gepubliceerd, welke tot deze conclusie aanleiding schijnen te geven. De waarheid komt hier op neer, dat de portefeuille buitenlandsche fondsen van Frankrijk belangrijk is verminderd en dat de inkomsten, die er nog uit voortvloeien, min of meer gecompenseerd worden door de Fransche schulden aan het buitenland.

Tenslotte schijnt het, dat de gepubliceerde cijfers de betekenis van de uitgaven door de vreemdelingen in Frankrijk gedaan, belangrijk onderschatten.

De toenemende faciliteiten aan toeristen verleend, de aantrekking, welke de wisselkoers zelf uitoefent, de ontwikkeling van wintersportplaatsen in Frankrijk en de diverse maatregelen, getroffen tot ontwikkeling van de hotelindustrie, veroorlooven de onderstelling, dat de ontvangsten uit dezen hoofde een voortdurende stijging vertoont. Bovendien moet men zich het tendentieuze karakter van bovengenoemde schattingen niet ontveinzen. Degenen, die hen in circulatie brachten, hadden geen ander doel, dan onder wendensel, dat de Fransche betalingsbalans een tekort vertoont, ieder voorstel tot herstel van den Franschen wisselkoers door middel van een regime, dat meer of minder op den goud-exchange-standaard gelijk, te verdragen.

* *

Wat de opbrengst der belastingen betreft, ook deze vertoont in 1923 een stijging, welke tot voldoening stemt. De indirecte belastingen en de monopolies hebben ruim 17 milliard opgebracht, d.i. 2 milliard meer dan in 1922 en 241 miljoen meer dan de raming, ondanks het feit, dat deze op abnormale en optimistische wijze had plaats gevonden en voorts terwijl de opbrengst der douaneontvangsten uitgesproken onvoldoende was. Wat de directe belastingen aangaat, deze hebben meer dan 4 milliard opgebracht, d.i. 1 milliard meer dan in 1922. Dit laatste surplus is het gevolg van de inkomstenbelasting, hoewel er bij deze over de laatste jaren nog een achterstand te innen valt van 3 milliard.

* *

Wat de maatregelen betreft, welke de Regeering heeft genomen of ontworpen om positie te nemen tegen de daling van den franc, deze kan men in twee hoofdgroepen verdeelen, n.l. financieele maatregelen en die, welke bestemd zijn de betalingsbalans te verbeteren en de speculatie te onderdrukken.

Wat de financieele maatregelen aangaat, deze omvatten in de eerste plaats de door de Kamer van Afgevaardigden aangenomen „double décime”, d.w.z. 20 opercenten op een groot aantal bestaande belastingen. Volgens een door den Minister van Financiën den 11en Januari overgelegde raming zouden deze fiscale maatregelen meer dan 3 milliard moeten opbrengen, als volgt te verdeelen:

Directe belastingen	524 miljoen
Registratie (Omzetbelasting inbegrepen) 1420 „	
Indirecte belastingen	607 „
Invoerrechten	385 „
Staatsbedrijven	215 „

Bovendien moet men overgaan tot herziening van de kadastrale schattingen van de inkomsten uit roerende goederen, waaruit automatisch een stijging van de grondbelasting en van belastingen op dezelfde basis zal voortvloeien.

Ten slotte moet een deel van de aan de gemeenten, onder den naam van „fonds commun" uitgekeerde belastingen aan den staat worden terugbetaald.

Een geheel complex van maatregelen is eveneens aan de Kamer voorgesteld, ten einde fiscale fraude tegen te gaan, in het bijzonder door de betalingen van coupons aan controle te onderwerpen. Op deze maatregelen zal ik terugkomen, wanneer zij definitief zullen zijn geregeld.

De Kamer van Afgevaardigden heeft ten slotte het lucifersmonopolie afgeschafte en dit overgedragen aan een particuliere onderneming. Voorts heeft zij de Regeering gemachtigd, bij decreet bezuinigingsmaatregelen door te voeren tot een totaalbedrag van 1 milliard. Dit voorstel der „dcrets-lois," dat uit constitutioneel oogpunt aan bestreden kan worden, heeft tot heftige debatten in de Kamer aanleiding gegeven en zal ongetwijfeld niet zonder eenige moeilijkheden den Senaat passeeren.

De tweede categorie van maatregelen, welke de regeering heeft voorgesteld, bestaat in het treffen van scherper maatregelen tegen den kapitaalexport en in de gevraagde machtiging, bij decreet den invoer van zekere goederen te kunnen verbieden. Het eerste ontwerp bedoelt uitsluitend de controle op de transacties in vreemde valuta te verscherpen, door deze aan een machtigingsregeling te onderwerpen. Het tweede, geïnspireerd door een régime, dat reeds gedurende den oorlog van kracht was, tracht op tamelijk kunstmatige wijze de handelsbalans gunstiger te maken.

* *

Het schijnt, dat men niet te veel moet verwachten van deze laatste maatregelen, maar voortaan zal men met de vermeerdering der Staatsinkomsten, noodig om het evenwicht in de begroting der verhaalbare uitgaven te bereiken, als een feit kunnen rekenen en de financiële toestand zal dus spoedig ontspanning vertoonen. De enige ernstige vraag, die naar het mij toeschijnt nog gesteld kan worden, is of de geheel empirische politiek, die op het gebied der wisselkoersen tot nu toe is gevolgd, het land zekere gebeurlijkheden zal besparen, waarvan het bij een rationeele politiek op dit gebied verschoond zou blijven. Het minste wat men kan zeggen is echter wel, dat men thans veel gunstiger perspectieven ontwaart dan aan het eind van het afgelopen jaar.

BERTRAND NOGARO.

Rectificatie. — In het artikel „Enkele opmerkingen over de beslissing van den Zwitserschen Soverein op 17 Februari 1924" op p. 203 van het vorig nummer wordt de „Bauernsekretär" Laur, Lanz genoemd. Voorts hebben Thurgau zoowel als Appenzell A. Rh. een kleine meerderheid, niet minderheid, jagers opgeleverd. (2e kolom, regel 28 v. b.)

ONTVANGEN:

Financieel Jaarboek voor 1924. Uitgave van De Nederlandsche Financier, Dagelijksche Beurscourant.

In den jaargang 1924 van dit bekende boek, welke dezer dagen verscheen, zijn weer tal van belangrijke gegevens verenigd. Op algemeene politieke, economische en financiële beschouwingen volgen overzichten van het Nederlandsch grootscheepvaartbedrijf, de productenmarkten, de levensverzekering, de goud- en zilvermarkt, koerstabellen en verschillende andere financieel-statistische gegevens.

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. (Disc. Wissels. 5 24 Jan. '24)	Zwits. Nat. Bk. 4 16 Juli '23
Bel. Binn. Eff. 5 24 Jan. '24	N. Bk. v. Denem. 7 17 Jan. '24
Bk. (Vrsch. in R.C. 6 24 Jan. '24)	Zweedsche Rbk 5 8 Nov. '23
Javasche Bank . . . 3 1 Aug. '09	Bank v. Noorw. 7 9 Nov. '23
Bank van Engeland 4 5 Juli '23	Bk. v. Tsjecho-
Duitsche Rijksbk. 10 29 Dec. '23	slowakijë. . . 5 26 Jan. '24
Bank v. Frankrijk 6 17 Jan. '24	N. Bk. v. O'rijk 9 2 Sept. '22
Belgische Nat. Bnk. 6 14 Feb. '24	Hong. Bank. . 18 5 Juli '23
Fed. Res. Bank N.Y. 4 21 Feb. '23	Bank v. Italië. 5 11 Juli '22
Bank van Spanje. . 5 23 Mrt. '23	Z.-Afr. Res. bnk 6

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen	Berlijn	Parijs	N. York
	Part. disconto	Prolongatie	Part. disconto (3 mnd.)	Part. disconto	Part. disc.	Call-money
1 Mrt. '24	4 7/8-5	5-1/4	3 3/8-7/10	—	—	5-1/4 1
25 F.-1 M. '24	4 7/8-5	5-1/4	3 3/8-9/10	—	—	4 1/4-5 1/4
18-23 F. '24	4 7/8-5	4 1/2-5 1/2	3 9/10-1 1/8	—	—	4-1/2
11-16 „ '24	4 7/8-5	5 1/4-3/4	3 9/10-1 1/8	—	—	4 1/4-5 1/4
26 F.-3 M. '23	3 1/8-3/8	3 1/8-4	2 9/8	—	—	4 1/2-5 1/4
27 F.-4 M. '22	4 1/8-2/8	3 3/4-4 1/4	3 1/8-1/4	—	—	3 1/2-5 1/2
20-24 Jli '14	3 1/8-9/10	2 1/2-3 1/4	2 1/4-3/4	2 1/8-1/2	2 1/2	1 1/4-2 1/2

1) Noteering van 29 Februari.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

Met uitzondering van Parijs en Brussel, waren de meeste wissels deze week vrij stabiel. Londen schommelde tusschen 11,51 1/2 en 11,53 1/4 en was meestal gezocht. Dollars eveneens vrij vast, zonder veel beweging. Marken waren niet zoo gestadig als de laatste weken; er was meestal nog al wat aanbod; de koers bleef echter ongeveer op dezelfde hoogte. Parijs en Brussel schommelden sterk. De vaste stemming begon Dinsdagavond weder te keeren en later bleef het aanbod meestal overwegend. Skandinavië stationnair voor Stockholm en Kopenhagen, daarentegen veel vaster voor Christiania. Zwitserland iets hooger; Buenos Aires eerst lager, sloot ten slotte weder op hetzelfde punt. Spanje flauw; 33,80 aangeboden. Indië onveranderd.

4 Maart 1924.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	Londen *)	Berlijn *)	Weenen *)	Parijs *)	Brussel **)	New York **)
25 Febr. 1924	11.52 1/2	0.00059 1/2	0.0037 3/4	11.80	10.28	2.67 1/2
26 „ 1924	11.51 1/2	0.00059	0.0037 3/4	11.42 1/2	9.92 1/2	2.68 1/2
27 „ 1924	11.52 1/2	0.00059 1/2	0.0037 3/4	11.22 1/2	9.73	2.68 1/2
28 „ 1924	11.52 1/2	0.00059 1/2	0.0037 3/4	11.10	9.50	2.68
29 „ 1924	11.53 1/2	0.00059 1/2	0.0037 3/4	11.20	9.58 1/2	2.68
1 Mrt. 1924	11.53	0.00059 1/2	0.0037 3/4	11.15	—	—
Laagste d.w. 1	11.51	0.00058	0.0037 3/4	10.87 1/2	9.27 1/2	2.67
Hoogste „ „ 1	11.54	0.00060 1/2	0.0038	11.90	10.40	2.68 3/8
23 Febr. 1924	11.53 1/2	0.00060 1/2	0.0037 3/4	11.55	10.16 1/2	2.67 3/8
16 „ 1924	11.48 1/2	0.00058 1/2	0.0037 3/4	11.75	10.16 1/2	2.67 3/8
Muntpariteit	12.10	59.26 5)	50.41	48.—	48.—	2.48 3/4

*) Noteering te Amsterdam. **) Noteering te Rotterdam.

1) Particuliere opgave.

2) Noteering van 22 Februari '24. 3) Idem van 15 Februari.

4) Gulden per milliard Mark. 5) Gulden per 100 Mark.

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Christiania *)	Zwitserland *)	Spanje 1)	Batavia 1) telegrafisch
25 Febr. 1924	69.85	42.32 1/2	35.10	46.35	34.—	95 7/8-96 1/2
26 „ 1924	69.95	42.40	35.25	46.42 1/2	33.90	95 7/8-96 1/2
27 „ 1924	69.90	42.50	35.40	46.42 1/2	33.85	95 7/8-96 1/2
28 „ 1924	69.90	42.55	35.40	46.42 1/2	33.95	95 7/8-96 1/2
29 „ 1924	69.95	42.55	35.45	46.42 1/2	33.87 1/2	95 7/8-96 1/2
1 Mrt. 1924	70.—	42.50	35.65	46.42 1/2	33.80	95 7/8-96 1/2
L'ste d. w. 1)	69.75	42.20	34.95	46.25	33.70	95 7/8
H'ste „ „ 1)	70.10	42.65	35.70	46.47 1/2	34.05	96 1/4
23 Febr. 1924	69.90	42.40	35.10	46.35	34.—	95 7/8-96 1/2
16 „ 1924	69.80	42.20	35.65	46.50	34.05	95 3/8-96 1/2
Muntpariteit.	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	96 1/8

*) Noteering te Amsterdam. 1) Particuliere opgave.

KOERSEN TE NEW YORK.

Table with columns: Data, Cable Lond. (in \$ per £), Zicht Parijs (in cts. p. frs.), Zicht Berlijn (in \$ per milliard Mark), Zicht Amsterd. (in cts. p. gld.)

1) In ct. per Mark.

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN

Table with columns: Plaatsen en Landen, Noteerings-eenheden, 16 Febr. 1924, 23 Febr. 1924, 25 Febr. Laagste, 1 Mrt. 24 Hoogste, 1 Mrt. 1924

* Koersen der voorafgaande dagen. 1) Telegrafisch transfert. 2) 90 dg.

NOTEERING VAN ZILVER.

Table with columns: te Londen N. York, te Londen N. York, 1 Maart 1924, 23 Febr. 1924, 16 ,, 1924, 3 Maart 1923, 4 Maart 1922, 20 Juli 1914

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 3 Maart 1924.

Balance sheet with sections: Activa (Binnenl. Wis-sels, Proun., enz. in disc., Papier o. h. Buitenl. in disconto, Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel., Beleeningen, Op Effecten, Op Goederen en Spec., Voorschotten a. h. Rijk, Munt en Muntmateriaal, Effecten) and Passiva (Kapitaal, Reservefonds, Bijzondere reserve, Bankbiljetten in omloop, Bankassignatiën in omloop, Rek.-Cour., Diverse rekeningen)

NED. BANK 3 Maart 1924 (vervolg.)
Voornaamste posten in duizenden guldens.

Table with columns: Data, Goud, Zilver, Bankbiljetten, Andere opeischb. schulden, Beschikk. Metaal-saldo, Dekkingsperc.

Table with columns: Data, Totaal bedrag disconto's, Hiervan Schatkist-promessen rechtstreeks, Beleeningen, Papier op het buitenland, Diverse rekeningen

1) Op de basis van 3/8 metaaldekking. 2) Sluitpost activa.

's RIJKS SCHATKIST.

De Minister van Financiën maakt o.m. bekend:

Table with columns: 25 Febr. 1924, 3 Maart 1924, dat uitstonden, aan schatkistpromessen, aan schatkistbiljetten, aan zilverbons, Tegoed v. d. Postch. en Gdst.

Onder de vlottende schuld is begrepen: Voorsch. aan de Koloniën, Voorschot aan Gemeenten, Voorschot aan rek. houders v. d. Postch. en Girodst., In daggeldleening tegen onderp. v. schatk. papier

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

De Minister van Koloniën maakt bekend:

Table with columns: 23 Febr. 1924, 1 Maart 1924, Voorschot uit 's Rijks kas aan N.-I., Ind. Schatk.prom. in oml., Voorsch. Jav. Bk. aan N.-I., Muntbiljetten in omloop

JAVASCHE BANK
Voornaamste posten in duizenden guldens. De samengetrokken cijfers der laatste weken zijn telegrafisch ontvangen.

Table with columns: Data, Goud, Zilver, Bankbiljetten, Andere opeischb. schulden, Beschikk. metaal-saldo

Table with columns: Data, Disconto's, Wissels, buiten N.-Ind. betaalb., Beleeningen, Voorschotten a.h. Gouvern., Diverse rekeningen, Dekkings-percentage

1) Sluitpost activa. 2) Basis 3/8 metaaldekking. 3) Creditsaldo.

reeds de geheele begroting op losse schroeven moeten stellen. Bovendien zal door groote betalingen de geldmarkt in Duitschland een nog verdere verstijving moeten ondervinden dan thans reeds het geval is. Op dit oogenblik reeds werkt Duitschland, als economische eenheid beschouwd, op circa 50 pCt. van zijn capaciteit en dit percentage zal, indien de sombere verwachtingen volkomen bewaarheid worden, ongetwijfeld nog verder moeten slinken. In verband hiermede zou van de rentabiliteit der bedrijven niet veel verwacht kunnen worden.

Zoo is ongeveer de gedachtegang aan de beurs van Berlijn geweest en hoewel men nog vrijwel absoluut in het duister tast aangaande de waarheid omtrent de loopende geruchten, heeft het optimisme niet de overhand kunnen verkrijgen. Slechts zeer enkele uitzonderingen zijn er te constateeren geweest. Sommige aandelen in spoorwegondernemingen konden een vaste houding aan den dag leggen, terwijl bovendien de z.g. „Schutzgebiet-anleihen“ sterk gevraagd waren. Bij deze laatste heeft de speculatie een woordje medegesproken, hoewel aan den anderen kant ook een zekere basis van realiteit niet te ontkennen valt. De oorzaak van de belangstelling toch moet worden gevonden in het feit, dat uit de kringen van het Ministerie van Buitenlandsche Zaken berichten zijn gekomen, volgens welke onderhandelingen zijn gevoerd met de regering van Zuid-West-Afrika omtrent de overneming van de voor rekening van dit gebied uitgegeven leeningen. Deze onderhandelingen hebben tot geen resultaat geleid, doch men hoopt later weder in hervatting te kunnen treden. Ter beurze heeft men, geholpen door den prikkel der speculatie, hieraan de verwachting vastgeknoopt, dat alle dergelijke leeningen door de betrokken mandatarissen overgenomen zullen worden, waarbij het natuurlijk in het belang dier mandatarissen zou zijn, zooveel mogelijk thans reeds de in omloop zijnde stukken tot een thans geldenden gedeprecieerden koers in bezit te krijgen. De fondsenmarkt is op deze mogelijkheid, die nog lang niet de vormen van een waarschijnlijkheid heeft aangenomen, vooruitgelopen, waardoor een levendige handel in de betrokken obligaties is ontstaan.

Te Londen is de regeering kalm, doch opgewekt geweest. De maatregel van de regeering, waarbij de 26 pCt. invoerrechten op Deutsche goederen zijn verminderd tot 5 pCt., heeft weliswaar niet algemeen voldoening gewekt, doch de meerderheid van de City ziet toch wel de voordeelen hiervan in. In de eerste plaats ontvangt de Engelsche regeering thans ten minste iets — de 5 pCt. — als werkelijke schadeloosstelling, terwijl zij tot nu toe nominaal wel de 26 pCt. ontvang, doch alleen ten koste van de Britsche importeurs en verbruikers. Wilt de Deutsche exporteurs toch deze 26 pCt. sedert November jl. niet meer van hun regeering terugkregen, moesten zij de heffing wel op de naar Engeland uitgevoerde goederen leggen. Aan dezen misstand is thans een einde gemaakt. Men kan overigens niet zeggen, dat het arbeiders-ministerie hier met harde hand zijn wil heeft doorgezet, zonder ook rekening te houden met de belangen en inzichten van hen, die het niet ten volle met het regeeringsbeleid eens kunnen zijn; de regeling toch is slechts aangegaan voor den tijd van zes weken. Vóór afloop van die termijn heeft wellicht een internationale conferentie vele vragen van nog delicaat aard reeds behandeld. Rekening houdende met deze overwegingen heeft de fondsenmarkt te Londen dan ook een rustig aspect behouden. Ook heeft het een goeden indruk gemaakt, dat de kosten van levensonderhoud per einde Januari slechts zeer onbelangrijk zijn gestegen, terwijl de werkloosheid iets is verminderd. Weliswaar zal de volle uitwerking van de spoorweg- en havenstakingen op de index-cijfers van het levensonderhoud wellicht per einde Februari sterker tot uitdrukking komen, doch hier staat tegenover, dat de vooruitzichten op verdere arbeidsconflicten nog niet zeer duidelijk zijn.

Te Parijs is men eenigermate tot rust gekomen na de heftige nervositeit van de jongste weken. De koopmansbeurs is weder heropend en hoewel er strenge bepalingen zijn genomen ten aanzien van den handel in effecten, beschouwt men deze toch niet als al te drukkend. Ook de vooruitzichten op het doorvoeren der belastingplannen in den Senaat worden vrij gunstig geacht. Dientengevolge concentreert zich aller belangstelling meer op de toekomst dan op het heden, zelfs ondanks het verwerpen, door België, van het handelsverdrag met Frankrijk. En in de eerste plaats treden de beschouwingen, welke ten opzichte van de besluiten der Commissie van Herstel worden gehouden, naar voren. Hiervan toch zal voor een zeer groot deel afhangen, hoe de ontwikkeling van den koers van het Fransche betaalmiddel zal worden. In beurskringen neemt men aan, dat de regeering niet ongeneigd zal zijn vèrgaande concessies te doen. De stimulans voor een groote hausse-

beweging is hierdoor als vanzelf vervangen en hoewel het vertrouwen nog lang niet terug is gekeerd, geeft men voorloopig aan de beurs van Parijs aan afwachten de voorkeur.

Te New York heeft het passeeren van het dividend op de aandelen Anaconda Copper vrijwel alleen op het fonds zelve uitwerking gehad. Deze aandelen zijn dan ook aanmerkelijk gedaald, hoewel later weder een herstel is ingetreden, eensdeels als natuurlijke reactie, anderdeels in verband met de geruchten, dat de gezamenlijke koperproducenten zouden overgaan tot een vrijwillige beperking der productie. Voor het overige is de markt eerder vast gebleven, omdat men de gebeurtenissen bij de Anaconda Copper niet als een conjunctuur-verschijnsel heeft beschouwd.

Ten onzent is de markt voor het meerendeel ongeanimeerd gebleven. Ook beleggingsfondsen hebben hierop geen uitzondering gemaakt. De geldmarkt is weliswaar niet al te stroef geweest, doch heeft toch ook geen teekenen van verruiming getoond en nu het 6 pCt. rentetype is er meer als normaal beleggingsobject zijn intrede doet, is er een neiging te constateeren, de oudere leeningen hiermede in overeenstemming te brengen. Temeer klemt dit, omdat men ter beurze toch binnen afzienbaren tijd de emissie van een nieuwe staatslening verwacht, waaromtrent men de modaliteiten wil afwachten.

Van de buitenlandsche soorten hebben Russen de groote belangstelling weder vrijwel verloren, hoewel het koerspeil goed behouden kon blijven.

		25 Feb.	29 Feb.	3 Mrt.	Rijzing of daling
6	% Nederland 1922	99 ¹⁰ / ₁₀	99 ¹ / ₂	99 ³ / ₄	— ¹ / ₁₆
5	% „ 1918	87 ¹ / ₂	88	88 ³ / ₄	+ ³ / ₄
4 ¹ / ₂	% „ 1916	88 ⁵ / ₈	88 ¹ / ₂	88 ⁵ / ₈	— ¹ / ₈
4	% „ 1916	80 ¹ / ₈	79 ⁹ / ₁₆	79 ³ / ₈	— ⁵ / ₈
3 ¹ / ₂	% „	74	73	73	— 1
3	% „	63	62 ³ / ₈	61 ⁷ / ₈	— 1 ¹ / ₈
2 ¹ / ₂	% Cert. N. W. S.	52 ³ / ₄	53	52 ³ / ₄	— ¹ / ₄
7	% Oost-Indië 1921	102 ³ / ₁₆	102 ¹ / ₄	102 ¹ / ₁₆	— ¹ / ₈
6	% „ 1919	96 ¹³ / ₁₆	96 ¹³ / ₁₆	97 ⁷ / ₁₆	+ ⁵ / ₈
5	% „ 1915	92 ¹ / ₂	92 ¹ / ₈	92 ¹ / ₂	—
5	% Rusland 1906	6 ⁷ / ₈	6 ³ / ₄	6 ³ / ₄	— ¹ / ₈
4	% Rusl. bij Hope & Co.	8 ⁵ / ₁₆	8 ¹³ / ₁₆	8 ¹¹ / ₁₆	— ¹ / ₄
4	% Japan 1899	63 ¹ / ₂	61 ¹ / ₂	62 ⁷ / ₈	— ⁵ / ₈
5	% Brazilië 1895	53 ¹ / ₂	53	52 ¹ / ₈	— 1 ¹ / ₈
8	% San Paulo 1921	97 ⁷ / ₈	98	98 ³ / ₄	+ ⁵ / ₈
6	% Amsterdam 1920	100 ¹ / ₄	—	—	—
7	% Rotterdam 1920	102 ¹ / ₄	102	102	— ¹ / ₄

Op de *aandelenmarkt* hebben verschillende afdelingen sterk de aandacht getrokken, ten deele door een opwaartse beweging, ten deele door een neergaande tendens. Zeer opgewekt waren *tabaksaandelen*. Volgens berichten uit tabakskringen is de handel in het artikel buitengewoon levendig gebleven, zoodat er bijna geen voorraden meer zijn en men grootendeels aangewezen is op de nieuwe tabak, welke in de eerste inschrijvingen van 14 en 21 Maart aanstaande aan de markt zal komen. In verband hiermede verwacht men omvangrijke vraag, mede van Deutsche zijde, waardoor de prijzen ontegenzeggelijk zeer winstgevend kunnen worden. Eenige aanwijzing hebben de vóór-verkoop van enkele ondernemingen (o. a. de Serdang-Cultuur Mij., de Holland-Deli, Holland Sumatra, enz.) reeds gegeven.

Daarentegen bewoog zich de richting van de *rubbermarkt* in een neergaande lijn. De eerste berichten omtrent een vergadering op Java van vertegenwoordigers der rubberplantages hadden aan onze beurs de meening doen postvatten, dat binnenkort een aanvang zou worden gemaakt met het doorvoeren van een restrictie-plan, doch al spoedig is deze hoop door het volkomen stilzwijgen van de Hollandsche directies verijdeld. Tegelijkertijd viel een vrij scherpe reactie op te merken voor den prijs van het product, vooral voor de termijnnoteringen, welke een aanwijzing vormden voor het zich terugtrekken der speculatie. Dientengevolge is een daling van het koerspeil van de betrokken fondsen ingetreden.

Suikeraandelen werden medegeslept door de algemeen minder lustelooze houding, ondanks het feit, dat de berichten uit Indië gunstig bleven luiden.

De *petroleummarkt* was sterk verdeeld. Aandelen Koninklijke Petroleum waren doorgaans aangeboden. Dit internationale fonds bij uitnemendheid werd als vanzelf door allerlei factoren geaffecteerd, en waar onzekerheid ten aanzien van de naaste toekomst wel één der voornaamste is, vond deze haar weerspiegeling in een weifelende houding van het hoofdfonds. Consols daarentegen waren voortdurend vast.

Bankaandelen waren lichtelijk aangeboden, doch zonder veel handel.

Van *industriële aandelen* werden aandelen Goudakaar-

sen opnieuw sterk gedrukt. Voorts waren aandelen Jurgens vrijwel onveranderd. Over het algemeen echter bestond er voor deze rubriek geen al te groot animo.

	25 Feb.	29 Feb.	3 Mrt.	Rijzing of daling
Amsterdamsche Bank	126 $\frac{1}{8}$	126 $\frac{1}{8}$	125 $\frac{1}{8}$	- $\frac{1}{8}$
Incasso Bank	98 $\frac{1}{2}$	—	97 $\frac{1}{2}$	- $\frac{1}{2}$
Koloniale Bank	207 $\frac{1}{8}$	207 $\frac{1}{8}$	206 $\frac{1}{8}$	- $\frac{1}{8}$
Ned. Handel-Mij. cert. v. aand.	138 $\frac{3}{8}$	138 $\frac{3}{8}$	139	+ $\frac{1}{8}$
Rotterd. Bankvereniging	99 $\frac{1}{2}$	—	—	—
Van Berkel's Patent	43 $\frac{1}{4}$	40	40	- $\frac{3}{4}$
Gouda Kaarsen	42	40 $\frac{1}{4}$	33	-9
Holl. Draad- en Kabelfabriek	61	60	58	-3
A. Jurgens' Ver. Fabr. g. aand.	63 $\frac{1}{2}$	68 $\frac{1}{4}$	64	+ $\frac{1}{2}$
„ „ „ pr. aand.	70	70 $\frac{1}{2}$	68	-2
Leerdam Glasfabrieken	31 $\frac{1}{8}$	29 $\frac{1}{2}$	—	-2 $\frac{1}{8}$
Philips' Gloeilampenfabriek	270	263 $\frac{1}{4}$	—	-6 $\frac{3}{4}$
Vereenigde Blikfabrieken	107	106	106	-1
Vereen. Chemische Fabrieken	57 $\frac{1}{4}$	55	—	-2 $\frac{1}{4}$
Compania Mercantil Argent.	25 $\frac{1}{2}$	27 $\frac{1}{8}$	25 $\frac{1}{4}$	+ $\frac{1}{8}$
Cultuur-Mij. d. Vorstenland.	197 $\frac{1}{8}$	197	194 $\frac{3}{8}$	-2 $\frac{3}{8}$
Handelsver. Amsterdam	514	510 $\frac{1}{4}$	502	-12
Handelsverg. Reiss & Co.	35 $\frac{1}{4}$	35	36 $\frac{1}{4}$	+1
Int. Crediet- en Handelsverg.				
Rotterdam	207	205	205	-2
Linde Teves & Stokvis	79 $\frac{1}{2}$	82 $\frac{1}{4}$	82 $\frac{1}{2}$	+3
Redjang Lebong Mij. d. Mij.	127 $\frac{1}{2}$	135 $\frac{1}{4}$	132 $\frac{1}{2}$	+5 $\frac{1}{4}$
Gecons. Holl. Petroleum-Mij.	242 $\frac{1}{2}$	243 $\frac{1}{8}$	242	- $\frac{1}{2}$
Kon. Petroleum-Mij.	439 $\frac{1}{2}$	440 $\frac{1}{2}$	432 $\frac{1}{2}$	-7
Phoenix Oil	95 $\frac{1}{2}$	—	—	—
Amsterdam-Rubber-Mij.	164	161	159 $\frac{1}{4}$	-4 $\frac{3}{4}$
Kendeng Lemboe	206	202 $\frac{1}{2}$	199 $\frac{1}{2}$	-6 $\frac{1}{2}$
Oost-Java-Rubber-Mij.	257 $\frac{1}{2}$	254	243 $\frac{1}{4}$	-14 $\frac{1}{4}$
Deli-Batavia Tabak Mij.	372 $\frac{1}{2}$	370 $\frac{1}{2}$	377 $\frac{1}{8}$	+4 $\frac{1}{8}$
Deli-Maatschappij	364	365	374	+10
Senembah-Maatschappij	320	318	326 $\frac{3}{8}$	+6 $\frac{3}{8}$

Ook *scheepvaartfondsen* waren doorgaans aangeboden. Er waren hier geen bijzondere factoren, welke aanleiding tot een dalende richting zouden hebben kunnen geven, doch aan den anderen kant viel er ook geen stimulans van betekenis te ontdekken.

	25 Feb.	29 Feb.	3 Mrt.	Rijzing of daling
Holland-Amerika-Lijn	105	99 $\frac{1}{2}$	99 $\frac{1}{8}$	-5 $\frac{7}{8}$
„ „ „gem. eig.	88 $\frac{1}{4}$	83 $\frac{1}{2}$	82 $\frac{1}{2}$	-5 $\frac{1}{4}$
Hollandsche Stoomboot-Mij.	34 $\frac{1}{8}$	32 $\frac{1}{2}$	32 $\frac{1}{4}$	-1 $\frac{7}{8}$
Java-China-Japan-Lijn	103 $\frac{1}{2}$	98	—	-5 $\frac{1}{2}$
Kon. Hollandsche Lloyd	17 $\frac{1}{8}$	17 $\frac{1}{4}$	17 $\frac{3}{16}$	+ $\frac{1}{16}$
Kon. Ned. Stoom-Mij.	87 $\frac{3}{8}$	83 $\frac{1}{2}$	81	-6 $\frac{1}{8}$
Konink. Paketvaart-Mij.	139 $\frac{1}{4}$	—	—	—
Maatschappij Zeevaart	81	79 $\frac{1}{4}$	80	-1
Nederl. Scheepvaart-Unie	129	127 $\frac{1}{4}$	129 $\frac{1}{2}$	+ $\frac{1}{2}$
Nievelt Goudriaan	109	109	110 $\frac{3}{4}$	+1 $\frac{3}{4}$
Rotterdamsche Lloyd	137 $\frac{1}{2}$	—	133	-4 $\frac{1}{2}$
Stoomv.-Mij. „Nederland”	151	146 $\frac{1}{2}$	143 $\frac{3}{10}$	-7 $\frac{13}{10}$
„ „ „Noordzee”	35	33 $\frac{1}{4}$	—	-1 $\frac{3}{4}$

De *Amerikaansche markt* was doorgaans vast, met uitzondering van aandelen Anaconda. Ook de lichtere spoorwegshares als aandelen Wabash ondervonden belangstelling.

	25 Feb.	29 Feb.	3 Mrt.	Rijzing of daling
Americ. Smelting & Refining	67 $\frac{1}{2}$	65	65 $\frac{3}{8}$	-1 $\frac{7}{8}$
Anaconda Copper	85 $\frac{1}{8}$	74 $\frac{15}{16}$	74	-11 $\frac{7}{8}$
Studebaker Corp.	111 $\frac{1}{2}$	114 $\frac{1}{2}$	113	+1 $\frac{1}{2}$
Un. States Steel Corp.	111 $\frac{1}{2}$	112 $\frac{1}{2}$	112 $\frac{1}{2}$	+1
Atchison Topeka	108 $\frac{1}{2}$	—	109 $\frac{3}{8}$	+ $\frac{1}{8}$
Erie	27 $\frac{1}{4}$	26 $\frac{1}{2}$	25 $\frac{15}{16}$	-1 $\frac{1}{16}$
Southern Pacific	95 $\frac{1}{4}$	95 $\frac{1}{4}$	96 $\frac{7}{16}$	+1 $\frac{1}{16}$
Union Pacific	141 $\frac{1}{2}$	141	140 $\frac{1}{8}$	- $\frac{1}{8}$
Int. Merc. Marine orig. gew.	10 $\frac{1}{4}$	9 $\frac{1}{8}$	9 $\frac{1}{4}$	- $\frac{1}{8}$
„ „ „ „ pref.	33 $\frac{3}{8}$	33 $\frac{1}{8}$	33 $\frac{3}{8}$	+ $\frac{1}{8}$

De *geldmarkt* bleef op één peil; prolongatie varieerde tusschen 5 en 5 $\frac{1}{4}$ pCt.

GOEDERENHANDEL. GRANEN.

4 Maart 1924.

Voor al in de tweede helft der afgelopen week was de graanmarkt over het algemeen stil en voor verschillende artikelen ondergingen de prijzen eenige prijsverlaging. Het slechtst was de ondernemingslust op het vasteland. Tarwe wordt daar de laatste dagen slechts zeer weinig gekocht, nadat in het begin der week Duitsland nog goeden kooplust had getoond met uitbreiding der zaken, België eenige

dagen een flinken omzet had en Frankrijk vrij geregeld inkoop deed van Platatarwe. Ten tijde van de korte staking der havenarbeiders in Engeland was de tarwemarkt daar zeer stil met onbetekenenden omzet, doch nog vóór de staking werkelijk ten einde was, werden de zaken weder op ruime schaal hervat. Ook nog in het begin dezer week werden in Engeland veel zaken in tarwe gedaan. De molenaars in het Vereenigd Koninkrijk blijven voortdurend koopers van tarwe en daar velen hunner nog altijd slechts over beperkte voorraden beschikken, geldt de vraag ook vooral spoedige partijen. Daarvoor blijft dan ook de premie boven meer verwijderde posities gehandhaafd. De goede vraag van het vasteland in het begin der week werkte daartoe mede, ondanks de omstandigheid, dat toch de laatste weken zeer ruime hoeveelheden tarwe naar Europa zijn verscheept. Ook deze week waren de verscheppingen weder groot en Noord-Amerika, Argentinië en Australië werkten daartoe mede. Het dringendst is het aanbod van tarwe uit Argentinië, doch ook Canada was nu en dan sterk aan de markt. Dat de terugslag van dit krachtige aanbod niet in sterke mate wordt gevoeld door de markten in de uitvoerlanden, is vooral het gevolg van de groote verscheppingen van tarwe en meel naar niet-Europese destinaties, die reeds zoo langen tijd van groote betekenis zijn en in de afgelopen week het ongekend hooge cijfer bereiken van 1.030.000 quarters tegen 1.470.000 quarters naar Europa. Zoolang landen buiten Europa zulke groote hoeveelheden tarwe opnemen, zullen de markten daarvan ongetwijfeld belangrijken steun ondervinden en de prijzen zich min of meer op het tegenwoordige peil kunnen handhaven. Door velen wordt echter voorspeld, dat de vraag en de verscheppingen naar Oost-Azië spoedig zullen afnemen en wanneer dat werkelijk het geval is, zal het zeker moeilijk zijn zonder prijsverlaging voldoende kooplust in Europa te vinden voor de groote hoeveelheden tarwe, die ontegenzeggelijk nog in de uitvoerlanden beschikbaar zijn. Vooral dient met die mogelijkheid te worden gerekend, indien periodes van geringe tarwenvraag op het Europeesche vasteland samenvallen met dringend overzeesch aanbod. Zulk een periode van stille markten doet zich ook nu weder voor, want sedert de nog bevredigende vraag in het begin der week is in Europa de vraag weder verminderd. Vooral op het vasteland is reeds eenige dagen de belangstelling uiterst gering, terwijl ook in Engeland de omzet is verminderd. Dit verhindert echter niet, dat te Chicago tarwe juist de laatste dagen vast was, nadat aanvankelijk eenige prijsdaling had plaats gevonden. Chicago sloot op 3 Maart zelfs nog voor Mei 1 $\frac{1}{8}$ en voor Juli $\frac{1}{8}$ dollarcent per 60 lbs. hooger dan een week tevoren. De vaste stemming te Chicago beteekent ongetwijfeld een flinke steun voor de markt en het is zeer goed mogelijk, dat zij ook bij onbevredigende Europeesche vraag blijft bestaan, omdat de tarwemarkt in de Vereenigde Staten zich meer en meer losmaakt van de wereldmarkt, op welke zij anderzijds toch den toon blijft aangeven. Reeds langen tijd blijkt uit den geringen tarweuitvoer der Vereenigde Staten, dat het land een normalen niet te grooten tarweoogst bijna geheel zelf noodig heeft. Zelfs blijft de invoer uit Canada voortdurend voortgaan. Daarbij komt, dat de hooge productiekosten er door den tegenwoordigen tarweprijs niet worden gedekt, wat ook weder den prijs ophoudt, evenals de kans, dat president Coolidge besluiten zal het invoerrecht op tarwe, dat nu 30 dollarcent per bushels bedraagt, te verhoogen op 45 cent, het maximum, waartoe hij zonder nieuwe autorisatie der Volksvertegenwoordiging kan gaan. Ook het vooruitzicht, dat met vrij groote zekerheid mag worden aangenomen, dat na de slechte financiële ervaringen van dit seizoen, de boeren in het Noord-Westen der Vereenigde Staten den uitzaai van zomertarwe zullen beperken, gedeeltelijk ook als gevolg van den raad uit Washington om meer aandacht te wijden aan andere gewassen en aan de zuivelbereiding, zal tot den vasten grondtoon der markt te Chicago hebben bijgedragen. In Canada, waar deze verschillende overwegingen niet gelden, was tarwe niet zoo vast en geleidelijk onderging daar de prijs een verlaging van 1 $\frac{1}{4}$ cent per 60 lbs. Argentinië gaat voort, veel tarwe te verscheppen. De verscheepte hoeveelheid werd deze week niet overtroffen door de aanvoeren in de havens en de voorraad bleef daar dan ook onveranderd. De goede Europeesche vraag in het begin der week, waarbij voor spoedige tarwe bij voortdurend een flinke premie werd betaald, hield prijsdaling van eenige betekenis tegen en met zeer kleine fluctuaties noteerden de termijnmarkten te Buenos Aires en Rosario aan het einde der week onveranderd tot 10 centavos lager dan aan het begin. Eenige daling in Pesokoers en zeevrachten, alsmede later de geringe vraag, veroorzaakten echter, dat ten slotte Plata-tarwe in Europa wat goedkoop te koop was. Uit Rusland komen reeds

Noteringen.							Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.			
Data	Chicago			Buenos Ayres			Soorten	3 Maart 1924	25 Febr. 1924	5 Maart 1923
	Tarwe Mei	Mais Mei	Haver Mei	Tarwe Maart	Mais Mei	Lijnzaad Maart				
1 Mrt.'24	111 $\frac{1}{8}$	81 $\frac{5}{8}$	48 $\frac{3}{8}$	10,35	8,—	19,10	Tarwe* . . . . . ¹	12,50	12,75	12,75
23 Febr.'24	111 $\frac{1}{8}$	80 $\frac{1}{8}$	48 $\frac{3}{8}$	10,40	8,—	19,40	Rogge (No. 2 Western) . . . ¹	10,30	10,30	10,50
1 Mrt.'23	119 $\frac{1}{8}$	75 $\frac{3}{8}$	45 $\frac{1}{4}$	11,70	9,— ¹⁾	19,75	Mais (La Plata) . . . . . ²	234,—	234,—	198,—
1 Mrt.'22	143 $\frac{3}{4}$	66 $\frac{1}{8}$	41 $\frac{3}{4}$	14,15 ²⁾	8,55	21,60 ²⁾	Gerst (48 lb. malting) . . . ²	217,— ⁴⁾	217,— ⁴⁾	177,—
1 Mrt.'21	171	69 $\frac{3}{8}$	46 $\frac{1}{8}$	17,25	10,20 ¹⁾	15,35	Haver (38 lb. white clipp.) ¹⁾	10,50 ⁵⁾	10,50 ⁵⁾	10,30
20 Juli '14	82	56 $\frac{3}{8}$	36 $\frac{1}{2}$	9,40	5,38	13,70	Lijnkoeken (Noord-Ameri- ka van La Plata-zaad) ¹⁾	14,60	14,65	13,25
							Lijnzaad (La Plata) . . . . ³⁾	433,—	442,—	414,—

1) Per Maart. 2) Per April.

1) per 100 KG. 2) per 2000 KG. 3) per 1960 KG.

*No. 2 Hard/Red Winter Wheat. 4) Donaugerst. 5) Canada No. 3.

AANVOEREN in tons van 1000 KG.

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	24 Febr./1 Mrt. 1924	Sedert 1 Jan. 1924	Overeenk. tijdvak 1923	24 Febr./1 Mrt. 1924	Sedert 1 Jan. 1924	Overeenk. tijdvak 1923	1924	1923
Tarwe	16.303	103.424	151.571	2.269	2.953	8.789	106.377	160.360
Rogge	13.877	83.539	106.082	—	1.725	—	85.264	106.082
Boekweit	863	5.579	2.321	—	—	—	5.579	2.321
Mais	23.621	115.307	138.945	1.367	14.831	22.719	130.138	161.664
Gerst	14.102	49.717	26.458	—	8.902	4.127	58.619	30.585
Haver	3.185	36.305	13.912	—	—	228	36.305	14.140
Lijnzaad	12.331	37.930	21.607	3.784	8.710	26.383	46.640	47.990
Lijnkoek	900	24.046	35.606	—	700	—	24.746	35.606
Tarwemeel	6.419	36.004	12.919	—	1.063	2.826	37.067	15.745
Andere meelsoorten	108	1.058	239	—	—	—	1.058	239

eenigen tijd berichten over sterk afgenomen graanvoorraden, waardoor zelfs in sommige districten aan de Wolga weder hongersnood zou dreigen, alsmede over den ongunstigen stand van het wintergraan, waarvan in het Oosten de uitzaai zelfs zoo onbevredigend blijkt te zijn geweest, dat de regeering order heeft gegeven tot de onmiddellijke verzending van zaaigraan voor den voorjaarsuitzaai naar verschillende Oostelijke gedeelten van de Republiek. Wel werd de laatste week nog een flinke hoeveelheid tarwe uit Rusland uitgevoerd, waarvan trouwens een groot gedeelte naar Wladiwostok bestemd was en ook van rogge waren de verschepingen slechts weinig kleiner dan zij in vorige weken zijn geweest, doch de bedoelde berichten wijzen toch op de waarschijnlijkheid, dat binnenkort de Russische verschepingen van broodgraan zullen afnemen. Dezelfde gevolgtrekking valt te maken uit het feit, dat het Handelsagentschap der Sowjet-Republiek te Berlijn reeds eenigen tijd aan de Duitsche en Nederlandsche markt rogge op Februari aflading terugkoopt, ofschoon het natuurlijk ook mogelijk is, dat deze terugkopen slechts het gevolg zijn van om andere redenen vertraagde verschepingen van voor uitvoering van verkoopen bestemde partijen. Gezien de berichten omtrent afname der voorraden en tekorten in sommige deelen van Rusland lijkt de eerste gevolgtrekking echter waarschijnlijker. Een vaste stemming aan de roggemarkt hebben deze Russische terugkopen niet teweeggebracht. De vraag zoowel in Duitschland als in Nederland was deze week onbevredigend en stoomende partijen worden zonder veel succes aangeboden tot ongeveer dezelfde prijzen als door Rusland in terugkoop betaald. De geringe kooplust voor rogge wordt in de hand gewerkt door flauwe markten in Noord-Amerika, waar de zeer groote zichtbare voorraad, die in de Vereenigde Staten bijna 23 miljoen bushels bedraagt 15 $\frac{1}{2}$ miljoen in 1923 en 8,2 miljoen in 1922, zijn druk begint uit te oefenen. Vrees voor onvoldoend aanbod van rogge, ook indien de Russische verschepingen afnemen, behoeft dus in Europa niet te worden gevoeld. Hoezeer tot nog toe de Russische roggelieferanten den Amerikaanschen rogge-uitvoer naar Europa hebben tegengehouden, blijkt uit de omstandigheid, dat deze laatste van 1 Juli 1923 tot 1 Maart 1924 slechts 1.888.000 quarters heeft bedragen tegen 5.469.000 quarters in hetzelfde tijdperk van het vorige seizoen.

De stand van het wintergraan in Europa (behalve Rusland) is vrij gunstig, behalve in Noord-Duitschland, waar het koude weder eenigen nadeeligen invloed schijnt te hebben gehad. De nieuwe tarwe in Britsch-Indië staat er over het algemeen goed voor, ofschoon eenige regenval welkom zou zijn. Dat de vooruitzichten niet onbevredigend zijn, bleek deze week uit verkoopen van Britsch-Indische tarwe naar Engeland op aflading in Mei/Juni en Juni/Juli.

Voor voedergranen was de markt de geheele week stil. Een der oorzaken daarvan ligt zeker in de buitengewoon goede verwachtingen van den Argentijnschen oogst en de groote waarschijnlijkheid, dat de verschepingen dit seizoen

vroeg zullen aanvangen. Reeds werden naar Antwerpen, zij het dan ook tot zeer hooge prijzen, zaken in nieuwe Plata-mais gedaan ter aflading in Maart en zelfs in de eerste helft dier maand. Daarbij komt, dat men den laatsten tijd steeds meer gaat rekenen op flinke verschepingen van Russische mais in de naaste toekomst, waarvan ongeveer 400.000 ton voor uitvoer in de eerstvolgende maanden beschikbaar zou zijn en bovendien zal binnenkort de scheepvaart op den Donau kunnen worden hervat. Ongewild heeft Roemenië nog veel mais en gerst te verschepen en in afwachting van de heropening der scheepvaart neemt het aanbod reeds toe. Ook Bulgarije is dringender aan de markt en van beide landen werden de vraagprijzen deze week geleidelijk wat verlaagd. De verschepingen van Rusland en den Balkan (voornamelijk Bulgarije), die in de vorige week zelfs geheel achterwege waren gebleven, waren ditmaal zeer ruim. Ook uit Noord-Amerika werd mais afgeladen, grotendeels bestemd voor het Vereenigd Koninkrijk. Deze uitbreiding der Noord-Amerikaansche verschepingen versterkt weder de gedachte aan de mogelijkheid, dat de Vereenigde Staten zich ten slotte toch nog zullen opmaken tot groter en mais-uitvoer, dan zich tot nog toe liet aanzien. Wel wordt de hoeveelheid mais, die in de Vereenigde Staten nog bij de boeren aanwezig is, slechts weinig hooger geschat dan in het vorige jaar en is tot nog toe het binnenlandsche verbruik zoo groot geweest, dat ondanks toename van den zichtbaren voorraad de aanvoeren aan de kust zeer klein bleven, doch veranderingen op dit gebied plegen in Amerika snel op te treden. Al leiden dan ook verschillende aanwijzingen reeds eenigen tijd tot de conclusie, dat een werkelijk groote maisuitvoer uit de Vereenigde Staten dit seizoen niet meer kan worden verwacht, de kans daarop blijft toch nog steeds bestaan. Met dat al blijft de markt te Chicago weinig neiging tot blijvende daling vertoonen. Wel vond deze weken op enkele dagen eenige prijsverlaging plaats, doch daarop volgde telkens weder een herstel. Ten slotte was de notering op 3 Maart een kleinigheid hooger dan een week tevoren. Argentinië telt als verschepers van mais van zijn ouden oogst nauwelijks meer mede, en deze week werden slechts 5000 quarters verscheept. Van meer betekenis is de maisuitvoer uit Britsch-Indië, die zich trouwens bijna geheel naar Engeland richt. Aan de Engelsche markt zijn de voorraden van mais klein, wat echter niet tot grooten kooplust leidde. Op enkele dagen werd tot dalende prijzen een flinke omzet in nieuwe Plata-mais bereikt, doch de laatste dagen verminderde ook deze weder. Ook in het overige Europa werden in nieuwe Plata-mais slechts weinig zaken gedaan, nadat in het begin der week Duitschland op vrij ruime schaal had gekocht en ook naar Nederland was meer zaken tot stand waren gekomen. De markt in Argentinië vertoont nauwelijks eenige verandering en de prijzen fluctueerden daar zeer weinig. Ook de prijzen, die voor nieuwe Plata-mais in Europa worden gevraagd, bleven vrijwel onveranderd. Verbetering vertoonde in Duitschland aanvankelijk

de vraag niet slechts voor nieuwe Platamaïs, doch ook voor Europeesche maïssoorten in spoedige posities, waarvoor de prijzen wat konden verbeteren. De vraag is nu echter weer verminderd. Hetzelfde verloop had de markt in België en Nederland, waar het ruimere aanbod van Bulgarije, Rusland en den Donau het vertrouwen in de markt sterk deed afnemen. De vraag is nu zeer slecht, wat op 3 Maart in Nederland nog te meer het geval was wegens een gedeeltelijke staking in de Rotterdamse haven, die echter dienzelven dag nog weer eindigde. Bij dit alles verdient echter opgemerkt te worden, dat spoedig beschikbare maïs aan alle Europeesche markten schaarsch is. De vraag is echter tot de zeer booge prijzen over het algemeen zoo beperkt, dat zelfs de kleine aanvoeren niet overal plaatsing vinden en bijvoorbeeld te Rotterdam eenige partijen Roemeensche en Noord-Amerikaansche maïs in lichter moesten worden genomen. Uit Zuid-Afrika kan waarschijnlijk dit seizoen niet veel maïs worden verwacht. Droogte en sprinkhanen hebben veroorzaakt, dat de opbrengst van den oogst slechts geschat wordt op 70 pCt. van dien van het vorige jaar, zoodat voor uitvoer slechts zeer weinig zou overschieten.

Voor gerst is de vraag al niet beter dan voor maïs. Duitschland toonde in het begin der week wel meer belangstelling, doch overigens waren ook in gerst de zaken gering. Uit Engeland worden zeer weinig afdoeningen gerapporteerd, behalve enkele zaken uit Britsch-Indië en Argentinië, welke uitvoerlanden deze week weder flinke hoeveelheden verscheepten. België en Nederland toonen eveneens weinig kooplust en te Rotterdam aangekomen partijen Donau- en Russische gerst vinden uiterst moeilijk koopers. Tot lage prijzen werd in Nederland nu en dan Noord-Afrikaansche gerst gekocht, vooral over Antwerpen. Van Rusland is het gerstaanbod nog steeds gering, wat echter geen verbetering der vraag teweegbrengt. Gerstverschepingen van de Zwarte Zee werden ook deze week niet gerapporteerd, doch in Roemenië wachten nog flinke hoeveelheden gerst op heropening der scheepvaart.

In haver werd in Engeland deze week een flinke omzet bereikt van Argentinië en Canada, doch op het vasteland is de vraag ondanks de lage prijzen voor Platahaver nog altijd onbevredigend, zoodat aan verschillende markten de prijzen verder afbrokkelde. Later verminderde trouwens ook de Engelsche kooplust en ondanks verlaging der prijzen waren de laatste dagen zaken in haver in Engeland zeer beperkt. In Duitschland is de vraag voor haver iets verbeterd, daar voor beperkte hoeveelheden Duitse haver de uitvoer is toegestaan. Die verbetering laat zich echter voor buitenlandsche haver nog niet gelden en op Rotterdam stoomende Platahaver wordt door Duitse houders bij voortdurend onder de prijzen der verscheepers aangeboden. Te Chicago was haver iets lager wegens afname der binnenlandsche vraag, nu maïs ruimer wordt aangevoerd.

SUIKER.

F. O. Licht schrijft, dat het weer in Duitschland gedurende de maanden Januari/Februari te koud was, terwijl de mildere regenperiodes te kort waren om het water in den bevroren grond te doen doordringen. Grondwerk was dan ook vrijwel geheel onmogelijk; een groot gedeelte van de oppervlakte met wintergewas bezaaid, zal opnieuw bewerkt moeten worden. Van deze gelegenheid zullen landbouwers gebruik maken om de sterk in waarde verminderde korengewassen gedeeltelijk te vervangen door in prijs opgelopen beetwortels, waardoor eene uitbreiding van het areaal, voorloopig tusschen 10 en 15 pCt. geraamd, verwacht kan worden.

Voor Tsjechoslowakije verwacht Licht eene uitbreiding van meer dan 25 pCt., naar aanleiding der voor de landbouwers gunstige verrekendingscondities, waarbij zij percentsgewijze zullen genieten van de gunstige prijzen, welke eventueel voor de suiker zelf gemaakt zullen worden.

In Frankrijk verwacht men eene nominale uitbreiding van het areaal, gelijk verleden jaar, ook al in verband met de betere suikerprijzen.

In België wordt de uitbreiding van het areaal geraamd op 15 tot 20 pCt., terwijl voor Holland nog niets zekers hieromtrent te vermelden valt.

Czarnikow bericht, dat er reeds over meerdere uitzaaiingen gesproken wordt van 15 tot 20 pCt. voor Duitschland, Frankrijk en België; 20 pCt. voor Polen; 100 pCt. voor Hongarije en 27 tot 30 pCt. voor Tsjechoslowakije.

Van betekenis voor de suikermarkt was de verlaging door Engeland van de Duitse rechten ten gunste van de reparatievergoedingen van 26 pCt. op 5 pCt. Hierdoor wordt de concurrentie van Duitse suiker op de Engelsche markt vergemakkelijkt, doch zullen eventuele exporten van

Duitschland naar Engeland later door inkoop van Duitse zijde uit overzeesche productielanden geremplaceerd moeten worden.

De wereldsuikermarkten verkeerden gelurende de afgelopen week in eene betrekkelijk kalme stemming.

In Amerika wordt de markt nog steeds beheerscht door de krachtige positie der Cubaplanters, die thans bijna de helft van hunnen oogst tot hooge prijzen verkocht hebben. Nadat de markt in Amerika de afgelopen week op een hooger peil geopend was, liepen prijzen zoowel voor Spot Centrifugals als ook op termijn ongeveer $\frac{1}{4}$ d.c. terug, om zich ten slotte eenigszins te herstellen, hetgeen blijkt uit de volgende noteeringen, welke aantoonen de opening, het laagste punt en het slot: Spot Centrifugals 7.41/7.16/7.22; Maart 5.66/5.42/5.49; Mei 5.67/5.48/5.53; Juli 5.70/5.52/5.59; September 5.69/5.50/5.58.

Cubasuiker werd verhandeld op basis 5.37 $\frac{1}{2}$ c. & f. New York, terwijl Maart en vroeg April tot 5.50 werd verkocht.

De laatste Cuba-statistiek luidt als volgt:

	1924	1923	1922
	Tons	Tons	Tons
Weekontvangsten 23 Febr. '24	211.711	172.863	161.667
Tot. sedert 1 Dec. '23-23 Febr. '24	1.156.083	1.174.875	665.512
Aantal werkende fabrieken ..	173	178	172
Weekexport 23 Febr. '24	149.402	141.950	55.421
Tot. sedert 1 Jan. '24-23 Febr. '24	748.753	757.855	251.000
Totale voorraad op 23 Febr. '24	407.330	417.920	868.765

In Engeland verhoogden Raffinadeurs hunne prijzen voor alle leveringen met 6 d.

Czarnikow geeft de volgende statistiek van de zichtbare voorraden:

	1924	1923	1922
	Tons	Tons	Tons
Duitschland 1 Jan. '24	906.000	1.002.000	808.000
Tsjechoslowakije 1 Feb. '24 ..	501.000	412.000	384.000
Frankrijk 1 Feb. '24	253.300	204.800	154.600
Nederland 1 Jan. '24	58.000	117.000	158.000
België 1 Jan. '24	143.000	128.000	128.000
Engeland 1 Febr. '24	192.000	298.000	120.300
Totaal in Europa	2.053.300	2.161.800	1.752.900
Ver. Stat. (Atl. hav.) 27 Febr. '24	107.000	88.000	132.400
Cuba 24 Febr. '24	407.300	419.000	869.000
Wereld ..	2.567.600	2.668.800	2.754.300

Van Java valt weinig nieuws te berichten. De markt was aldaar kalm gestemd op vrijwel onveranderde prijzen.

Hier te lande opende de markt in de afgelopen week in eene prijshoudende stemming met prijzen als volgt: f 36.62 $\frac{1}{2}$ voor Mei; f 33.12 $\frac{1}{2}$ voor Augustus en f 28 voor December. Daarna kwam er eene tijdelijke inzinking in sympathie met New York, om later aan het einde der week weder in eene betere stemming te sluiten in verband met de in Engeland verlaagde invoerrechten voor Duitse suiker, waardoor later Duitschland als koper op onze markt verwacht wordt. De slotnoteeringen waren: Mei f 35.87 $\frac{1}{2}$; Augustus f 32.62 $\frac{1}{2}$ en December f 27.62 $\frac{1}{2}$. De omzet gedurende de afgelopen week bedroeg bijna 6500 tons, terwijl de omzet gedurende de maand Februari ruim 34.000 tons heeft bedragen.

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per Maart	Londen			New York 96 pCt. Centrifugals
		Tates Cubes No. 1	White Java's f.o.b. per	Cuba's 96 pCt. c.i.f.	
			Mei/Juni	Febr./Maart	
28 Febr. '24	f 36 $\frac{3}{8}$	Sh. 67/-	Sh. 27/6	Sh. 29/3	\$ cts. 7,22
21 " '24	" 36 $\frac{15}{16}$	66/6	27/9	29/6	7,34
28 Febr. '23	" 34 $\frac{3}{4}$	64/9	25/-	25/3	7,40
28 Febr. '22	" 21 $\frac{1}{10}$	51/3	17/6	11/9	3,79
4 Juli '14	" 11 $\frac{13}{32}$	18/-	—	—	3,26

KOFFIE.

(Mededeeling van de Makelaars G. Duuring & Zoon, Kolff & Witkamp, Leonard Jacobson & Zonen en G. Bijdenrijk.)

Noteeringen en voorraden.

Data	Rio		Santos		Wisselkoers
	Voorraad	Prijs No. 7	Voorraad	Prijs No. 4	
1 Mrt. 1924	223.000	25.525	1)	1)	61 $\frac{15}{16}$
23 Febr. 1924	126.000	24.850	580.000	27.500	65 $\frac{7}{16}$
16 " 1924	144.000	22.800	684.000	26.500	61 $\frac{15}{16}$
1 Mrt. 1923	1.235.000	21.800	1.954.000	23.600	57 $\frac{1}{8}$

Data	Ontvangsten.			
	Rto		Santos	
	Afgeloo- pen week	Sedert 1 Juli	Afgeloo- pen week	Sedert 1 Juli
1 Mrt. 1924....	31.000	2.644.000	177.000	6.868.000
1 Mrt. 1923....	33.000	2.214.000	127.000	5.430.000

1) Feestdag.

KATOEN.

Noteering voor Loco-Katoen.
(Middling Uplands.)

	29 Febr. 1924	22 Febr. 1924	15. Febr. 1924	28 Febr. 1923	28 Febr. 1922
New York voor Middling ...	29,20 c	— c	31,35 c	30,05 c	18,85 c
New Orleans voor Middling	29,63 c	— c	31,38 c	30,13 c	— c
Liverpool voor Fy Middl. ...	17,63 d	18,10 d	18,24 d	16,45 d	10,51 d

Ontvangsten in- en uitvoeren van Amerikaansche havens.
(In duizendtallen balen).*)

	1 Aug. '23 tot 29 Febr. '24	Overeenkomstige periode	
		1922-'23	1921-'22
Ontvangsten Gulf-Havens.	} 5.806	4.968	4.324
" Atlant.Havens			
Uitvoer naar Gr. Brittannië	1.419	1.166	1.007
" " 't Vasteland.	2.402	2.134	2.030
" " Japan	460	425	721

Voorraden.

(In duizendtallen balen).*)

	29 Febr. '24	Overeenkomstig tijdstip	
		1923	1922
Amerik. havens	795	722	1.095
Binnenland	780	867	1.341
New York	—	—	—
New Orleans	—	—	—
Liverpool	492	463	568

RUBBER.

De markt was gedurende de afgelopen week eenigzins onregelmatig met kleine fluctuaties. Voor loco bestond op de iets lagere prijzen een goede vraag.

Bij het slot golden de volgende noteeringen.

			ende voorafgaande week:
Prima Crêpe	Maart	73 ct.	73½ ct.
" "	April/Juni	75 "	75½ "
" "	Juli/Aug.	75½ "	76 "
Smoked Sheets	Maart	73 "	74 "
" "	April/Juni	75 "	75½ "
" "	Juli/Aug.	75½ "	75½ "

4 Maart 1924.

COPRA.

De markt was deze week kalm gestemd. Voor stoomend blijft tamelijk goede vraag bestaan. De verscheppingen blijven in het algemeen klein.

De noteeringen zijn:

Nederl.-Ind. f.m.s.	Januari afscheep	f 35½
" "	Februari	" " 34½
" "	Maart	" " 34½
" "	April	" " 34, —

3 Maart 1924.

STEENKOLEN.

Sinds ons laatste verslag is de staking onder de havenarbeiders in de Engelsche havens weder tot de geschiedenis gaan behooren en heeft de kolenmarkt langzamerhand haar gewone aanzien herkreten. Op het oogenblik vinden er in Engeland op ruime schaal koopen plaats, omdat de staking, die 1 April a.s. onder de mijnwerkers te wachten is, nu al haar schaduwen vooruit werpt. Men is er niet zoo zeker van, dat deze staking tijdig zal kunnen worden afgewend. Dientengevolge zijn de prijzen vast. Deze zijn als volgt:

Northumberland Ongezeefde	f 16,75
Durham Ongezeefde	" 16,75
Cardiff Ongezeefde	" 18,50
Schotsche Gezeefde	" 16,25
Westfaalsche vetförder	" 17,25
" vetstukken	" 19,25

Westfaalsche smeenoetjes ..... f 18,75
 " gasvlamförder ..... " 17,50
 " gietcokes ..... " 26,50
 alles per ton van 1000 K.G., franco station Rotterdam/
 Amsterdam. Markt vast.
 4 Maart 1924.

VERKEERSWEZEN.

VRACHTENMARKT.

Ook gedurende de afgelopen week was de La Plata markt van zeer veel belang, al kwamen ten gevolge van de slechtere graanmarkt in Europa en na de zeer groote bevrachtingen ook aanzienlijk minder afsluitingen tot stand. De grondtoon blijft echter vast en het laat zich aanzien of de behoefte aan ruimte van La Plata groot zal blijven. Om scheepsruimte te krijgen worden verschepers van andere deelen der wereld wel gedwongen om ook hogere vrachten in uitzicht te stellen en de vrachten van de Zwarte Zee en Voor-Indië zijn dan ook al gestegen, terwijl Australië ook wel zal volgen.

Gedeeltelijk ten gevolge van de staking van de bootwerkers in Engeland en gedeeltelijk doordat het voordeliger werd om in ballast naar La Plata uit te loopen, dan steenkolen daarheen te vervoeren, zijn de uitgaande vrachten van Wales naar La Plata opgelopen. Voor prompte booten is 15/- en 15/6 betaald naar up river. Voor deze booten is de kans op een vlugge belading goed, daar er veel minder booten ladende zijn nu nog tal van stoomschepen in Engelsche havens ten gevolge van de staking worden opgehouden. Ook de uitgaande vrachten naar andere bestemmingen en voornamelijk de Middellandsche Zee liepen sterk in sympathie op; van Wales naar West-Italië werd 12/6 betaald.

In de laatste dagen is er ook een vooruitgang in de vrachten van Cuba naar U.K. Continent te bemerken. De geldende vracht voor Maartbooten is 24/-.

Van Noord-Amerika is de vraag naar scheepsruimte voor graan gering en 15 cents per 100 lbs. geeft de stemming van deze markt weer.

Voor steenkolen van Hampton Roads naar La Plata werd 18/- betaald.

Over het algemeen is de toestand gunstiger. De vrachten laten echter aan de reeders nog geen winst van beteekenis, doch de verliesreizen worden voor het oogenblik aanzienlijk beperkt.

4 Maart 1924.

GRAAN.

Data	Petro- grad Londen /R'dam	Odessa Rotter- dam	Atl. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotter- dam	Bristol kanaal	Rotter- dam	Engel- land
25 F.-1 Mrt. 1924	—	16/-	—	4/-	28/7	28/7
18-23 Febr. 1924	—	16/5	—	4/-	29/1½	29/1½
26 F.-2 Mrt. 1923	—	15/-	11 1	2/4½	20/6	20/6
27 F.-3 Mrt. 1922	—	—	18 1	4/9	33/9	33/9
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11½	1/11½	12/-	12/-

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bordeaux	Genua	Port Said	La Plata Rivier	Rotter- dam	Gothen- burg
25 F.-1 Mrt. '24	6/-	12/2	12/7½	14/-	4/9	—
18-23 Febr. '24	5/10	12/3	12/6	14/8	4/9	—
26 F.-3 Mrt. '23	7/6	11/6	12/6	16/9	6/10	6/10
27 F.-4 Mrt. '22	7/-	14/6	16/-	14/6	6/6	9/-
Juli 1914	fr. 7, —	7/-	7/3	14/6	3/2	4/-

1) Am. cents per 100 lbs. 2) Per ton d.w.

Graan Petrograd per quarter van 496 lbs. zwaar, Odessa per unit, Ver. Staten per quarter van 480 lbs. zwaar.
 Overige noteeringen per ton van 1015 KG.

RIJNVAART.

Week van 24 Februari—1 Maart 1924.

De aanvoeren van zeezijde bleven gering en bestonden hoofdzakelijk uit granen en eenige erts- en kolenbooten. De daghuur voor groote schepen bedroeg gemiddeld 2 a 2½ ct., voor kleinere schepen 2¼—2½ cts. per ton.

De waterstand bleef vallend. Naar den Benedenrijn werd op ca. 2.50 M. afgeladen en naar den Bovenrijn op maximum 1.80 M.

Het sleeploon varieerde tusschen het 30 en 35 cts. tarief.